

Projekt „Duhové dny“ a jeho přesah do sekundární prevence

Tereza Knötigová, DiS.

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza KNÖTIGOVÁ**
Osobní číslo: **H118124**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Projekt "Duhové dny" a jeho přesah do sekundární prevence**

Zásady pro vypracování:

Zadané téma bude vypracováno dle zásad uvedených v "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009) a dalších materiálů, některé z nich uvádím v seznamu literatury níže. V diplomové práci bude brána na zřetel etika výzkumu. Práce bude průběžně konzultována s vedoucím práce.

Práce bude zaměřena na:

- popis projektu a jeho poslání
- charakteristiku klientů
- preventivní možnosti projektu
- aktivity sekundární prevence využívané a využitelné v tomto projektu

Součástí práce bude kvalitativní šetření formou rozhovorů a analýzy dokumentace. Šetření bude zaměřeno na klienty projektu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

FISCHER, S.; ŠKODA, J. Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada. 2009.

HENDL, J., Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2008.

POLÁČEK, M.; FORÝTKOVÁ, D. Systém prevence sociálně patologických jevů: studijní text pro distanční studium. Olomouc: Hanex, 2006.

PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012.

ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: Inástroje pro prevenci, nápravu a integraci. Praha: Portál, 2001.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a dále bude doplňována souběžně s vývojem práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petr Sýkora, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně .....

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělěčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této práce je sekundární prevence využívaná v projektu Resocializace dětí ohrožených rizikovými jevy chování „Duhové dny“. Mimo jiné práce představuje projekt „Duhové dny“ samotný a srovnává též předpokládaný dopad projektu na jeho klienty s dopadem skutečným. Dále je zde uveden též náhled do problematiky dětí ohrožených rizikovými jevy chování a příslušná legislativa. Práce je psána empiricky v kvalitativním duchu za využití analýzy dokumentace projektu a rozhovorů s jeho klienty.

Klíčová slova: ohrožené děti, rizikové jevy chování, sekundární prevence, delikvence, agresivita, šikana, závislost na psychoaktivních látkách.

ABSTRACT

The goal of this work is secondary prevention used in project Resocialization of children endangered by phenomena risk behavior called Rainbow Days. Among other things, the work presents the project "Rainbow days" itself and also compares the expected impact of the project on its clients with real impact. It also shows an insight of children endangered by risk behaviors and phenomena relevant legislation. The work is written in a qualitative empirical style for the using the analysis of project documentation and interviews with the clients.

Keywords: endangered children, risky behavior phenomena, secondary prevention, delinquency, aggression, bullying, addiction to psychoactive substances.

:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Petru Sýkorovi Ph.D za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych též chtěla poděkovat Bc. Miroslavě Murycové za její pomoc při zprostředkování kontaktu s konverzačními partnery i jejich rodinami a zpřístupnění potřebných materiálů. V neposlední řadě děkuji své rodině za poskytnutí podpory a zázemí k napsání práce.

Tereza Knötigová, DiS.

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROJEKT „DUHOVÉ DNY“	11
1.1 KLIENTI PROJEKTU	11
1.2 AKTIVITY UŽÍVANÉ V PROJEKTU	12
1.3 AKTIVITY POUŽÍVANÉ V SEKUNDÁRNÍ PREVENCI	14
2 CHARAKTERISTIKA OHROŽENÝCH DĚTÍ A SOUVISEJÍCÍ LEGISLATIVA	17
2.1 METODICKÁ DOPORUČENÍ	18
2.2 NÁRODNÍ STRATEGIE	18
3 PŘÍČINY VNIKU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ A MLÁDEŽE	20
3.1 BIOLOGICKÉ PŘÍČINY	20
3.2 SOCIÁLNÍ PŘÍČINY	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
4 KVALITATIVNÍ ŠETŘENÍ PROJEKTU „DUHOVÉ DNY“	27
4.1 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	27
4.2 ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	36
4.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	47
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Veřejný ochránce práv Pavel Varvařovský (www.denikreferendum.cz) na základě šetření, které provedl, prohlašuje, že péče o ohrožené děti je příliš institucionalizovaná, chybí jí více preventivní složky, práce s rodinou i užší spolupráce s orgány sociálně právní ochrany dětí a sociální péče. Právě na prevenci staví projekt „Duhové dny“, který se do dění snaží vtáhnout nejen děti, ale také i jejich rodinu a sociální okolí. Co se týče spolupráce s orgány sociálně právní ochrany dětí a sociální péče, zde probíhá oboustranná komunikace a spolupráce. Bohužel celá práce projektu je ohrožena kvůli nedostatku finančních zdrojů.

Od svých patnácti let jsem externím pracovníkem ve Středisku volného času Rosice a právě zde mne v roce 2012 oslovila vedoucí projektu Resocializace dětí ohrožených rizikovými jevy chování „Duhové dny“ s nabídkou, abych s ní na projektu spolupracovala. Některé klienty projektu jsem znala již dříve z kroužků Střediska volného času. Práce projektu mne velice zaujala a získala jsem si k ní bližší přístup. Děti v projektu na mne působily jako obrovská parta, která se občas scházela a měla k sobě blízko. Časem mne zaujal nápad sepsat práci o tomto projektu. Tudíž při výběru tématy vhodného pro psaní mé bakalářské práce jsem neváhala a zvolila si právě projekt „Duhové dny“ a jeho přesah do sekundární prevence.

Jako sociální problém této práce jsem zvolila děti ohrožené rizikovými jevy chování a za poznávací cíl jsem poté určila sekundární prevenci projektu Resocializace ohrožených dětí „Duhové dny“. Práce by měla být psána empiricky, se zaměřením na aktivity sekundární prevence využívané v projektu Resocializace ohrožených dětí „Duhové dny“. Součástí práce by měla být i evaluace kvalitativních změn předpokládaného případného dopadu působení projektu na klienta a jeho dopadu skutečného. Za dílčí cíle diplomové práce jsem zvolila popsat, jaké aktivity sekundární prevence jsou v projektu prezentovány, jaké aktivity sekundární prevence jsou skutečně realizovány, ověřit efektivnost užitých aktivit sekundární prevence projektu. Dále zjistit, jaké jiné aktivity sekundární prevence by mohly být v projektu ještě realizovány, ověřit oficiální důvod zařazení klienta do projektu a zjistit důvod zařazení klienta do projektu, který vnímá klient sám.

Diplomová práce bude členěna na dvě části a to teoretickou a praktickou. V teoretické části práce se hodlám zabývat Projektem „Duhové dny“, jeho klienty, využívanými aktivitami v projektu a aktivitami využívanými v rámci sekundární prevence. Dále zde hodlám uvést příslušnou legislativu týkající se dětí ohrožených rizikovými jevy chování a možné příčiny vzniku rizikového chování u dětí a mládeže. V praktické části se poté

chci věnovat výzkumu samotnému, jeho metodologii, analýze získaných dat a jejich následné interpretaci. Práce bude zakončena závěrem.

Co se týče spojitosti bakalářské práce a sociální pedagogiky, tak projekt „Duhové dny“ naplňuje obě dvě hlavní funkce sociální pedagogiky, kterými jsou funkce preventivní a kompenzační. Obecně se sociální pedagogika věnuje výchovnému působení na sociálně vyloučené a rizikové skupiny dětí, mládeže a dospělých. Projekt „Duhové dny“ se věnuje výchovnému působení na děti ohrožené rizikovými jevy chování a doplňkově pomáhá i mládeži, sekundární skupinou projektu je blízké sociální okolí dítěte. Sociální pedagogika se však nezabývá pouze výchovou, ale i prostředím. Taktéž projekt v práci uvedený pracuje i s prostředím klientů. Dle předložených faktů tudíž soudím, že bakalářská práce věnovaná projektu Resocializace dětí ohrožených rizikovými jevy chování „Duhové dny“ má spojitost se sociální pedagogikou.

Doufám, že se mi podaří dodržet všechny zvolené cíle a že má práce bude dále ku prospěchu dalšího rozvoje projektu „Duhové dny“ a napomůže řešení dané problematiky. Zároveň považuji za nutné poukázat na jistou limitaci této práce, pro kterou není možné zaobírat se celou problematikou podrobněji.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROJEKT „DUHOVÉ DNY“

Projekt „Duhové dny“ je resocializační program zaměřený na resocializaci dětí ohrožených rizikovými jevy chování. Těmito dětmi se rozumí například děti ze sociálně slabých rodin, děti v péči sociálního kurátora a ty, které mají problém zařadit se do kolektivu ve školském zařízení. Takto byl projekt koncipován ve svých začátcích od roku 2005, kdy vznikl za podpory města Rosice u Brna a dotačního programu Partnerství a od roku 2009 se projekt začlenil i pod krajský projekt „Integrace cizinců v Jihomoravském kraji“, čímž začal do své klientely zahrnovat i děti státních příslušníků třetích zemí, kteří dlouhodobě žijí na našem území. Dále se projekt věnuje i romským dětem v jeho regionální působnosti, pročeš, byla zahájena intenzivní spolupráce s IQ Roma servisem.

Realizátorem projektu je město Rosice ve spolupráci se Střediskem volného času v Rosicích a Základními školami v rosickém regionu.

Hlavním cílem tohoto projektu je depistáž rizikové skupiny, u které je zvýšená možnost, že se stanou ať už pachateli nebo oběťmi trestné činnosti, oběťmi nebo pachateli šikany, oběťmi nebo aktérem domácího násilí nebo mají výchovné problémy, které řeší škola nebo sociální kurátor.

Výše uvedené je řečeno v Popisné části projektu „Duhové dny“, která byla zaslána se žádostí o dotaci na rok 2012.

1.1 Klienti projektu

Pojem „dětí ohrožené rizikovými jevy chování“

Jako klienty projektu „Duhové dny“ jsou uváděny děti ohrožené rizikovými jevy chování. Pro tyto potřeby můžeme využít následujících vymezení.

Ministerstvo vnitra publikovalo na svých internetových stránkách (www.mvcr.cz) článek „Hodnocení systému péče o ohrožené děti“, ve kterém vymezuje pojem ohrožené děti v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto vymezení se jedná o děti, které ohrožuje jejich okolí, ale i o děti, které mohou ohrožovat samy sebe. Dále se zejména jedná o děti týrané, zneužívané a zanedbávané (psychicky i fyzicky), děti nacházející se mimo svoji rodinu, děti cizinců bez doprovodu do-

spělé osoby, děti potřebující zvýšenou pozornost a děti s delikventními i nedelikventními znaky jednání.

Mezi rizikové jevy chování, kterými děti mohou být ohroženy, řadíme například drobné krádeže, agresivní jednání, rasismus, závislostní chování, netolismus, rizikové sexuální chování, antisemitismus, kyberšikanu, homofobii, vandalismus, šikanu a mnoho dalších (www.prevence-info.cz). Širůčková in Miovský (2012) uvádí, že za rizikové chování považujeme takové jednání, kdy jsou patrné jeho důsledky na zdraví jedince nebo jeho sociálním a psychickém fungování.

Klienti v projektu z pohledu projektu samého

„Duhové dny“ se soustředí na pomoc dětem a mladistvým ze sociálně slabých či rozvrácených rodin, dětem v péči sociálního kurátora, dětem s výchovnými problémy, s problematickou komunikací ve skupině, dětem cizích státních příslušníků a také dětem, jejichž rodiny splňují nárok na dávky hmotné nouze dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Projekt je zaměřen především na děti povinné školní docházkou, to jest do patnácti let věku. Avšak i následná práce po dosažení tohoto věku je možná prostřednictvím poskytování poradenství a studentských praxí. Pokud děti absolvují kurz, mohou se též stát instruktory a pomáhat na akcích tohoto projektu i potom, co jsou z projektu jako klienti vyřazeni. Právě takovou cestou je zajištěno, že klienti i dále zůstanou pod dohledem, nesklouznou k rizikovému chování po té, co projekt opustí a je to i jistý druh zpětné vazby pro realizátory projektu (Knötigová, 2013).

1.2 Aktivity užívané v projektu

Při práci s dětmi, „Duhové dny“ se zejména využívá komunikace ať už verbální či neverbální. Právě komunikace je to co, dětem mnohdy schází, moci si beze strachu promluvit, vyjádřit své myšlenky a pocity... Zelinková (2001) uvádí, že neverbální komunikace má znatelnější význam než komunikace verbální. Neboť právě mimoslovní komunikace dotváří význam toho, co bylo řečeno, zprostředkovává pocity a myšlenky.

Mezi další významné aktivity se řadí dramaterapie. The British Association for Dramatherapists in Valenta (2001:15) tvrdí, že „dramaterapie pomáhá uchopit a zmírnit sociální a psychologické problémy, mentální onemocnění postižených se stává nástrojem zjednodušeného symbolického vyjadřování, díky němuž jedinec poznává sám sebe, a to prostřednictvím tvořivosti zahrnující verbální i nonverbální složku komunikace“.

Též důležitou aktivitou je pozorování, o kterém Zelinková (2001) prohlašuje, že je to proces systematického sledování a zaznamenávání projevů dítěte s cílem určit, jak nejvhodněji dítě vést.

Ne méně důležité jsou také psychosociální hry s výukovým podtextem, aktivity posilující vědomí sounáležitosti ke skupině, společnosti i komunitě a aktivity rozvíjející pochopení nutnosti vzájemné tolerance a soužití bez ohledu na rasu, barvu pleti či jiné rozdíly (Knötigová, 2013).

Mimo výše uvedené Popisná část projektu (2011) také uvádí i arteterapii a muzikoterapii. Většina těchto aktivit je uskutečňována na víkendových či prázdninových (zpravidla týdenních) pobytech. Tím ovšem působení projektu nekončí, jelikož tato práce by pozbývala smysl, kdyby byla uskutečňována jen několikrát do roka na pobytových akcích. Děti využívají i širokou nabídku kroužků Střediska volného času Rosice (dále již jen SVČ). Tyto kroužky jsou uskutečňovány minimálně jednou týdně a dětem z projektu jsou přednostně nabízeny kroužky pro ně vybrané jako vhodné pro další práci projektu (například chlapeček, který je často šikanován navštěvuje sebeobranu pro děti), ale mohou si i sami vybrat jiný kroužek, který chtějí navštěvovat. Tyto kroužky pak zajišťují pravidelnou práci pedagogů s těmito dětmi a podle finanční situace rodiny jsou jim propláceny projektem, stejně tak již zmiňované pobytové akce projektu nebo tábory pouze v kompetenci SVČ. Vždy je ovšem nejdříve posouzena vhodnost pro dané dítě z projektu individuálně, stejně tak dotování této činnosti projektem.

Dále je dětem umožněno navštěvovat bezplatně otevřený klub Suterén ve SVČ, který plní pro tyto děti funkci podobnou funkci nízko-prahového klubu.

Pravidelné navštěvování kroužků a otevřeného klubu Suterén tak dotváří komplexnost práce s dětmi ohroženými rizikovými jevy chování a plní jeden z nejdůležitějších úkolů, kterým je „stažení dětí z ulic“.

1.3 Aktivity používané v sekundární prevenci

Aktivít v sekundární prevenci je mnoho a liší se zejména oblastí, ve které se využívají. Pro potřeby této práce zmíním jen pár z nich a zcela okrajově.

Delikvence

Aktivity v této problematice delikvence jsou směřovány k zamezení prohloubení projevujících se poruch chování a následnému opakování nežádoucího chování. Tyto aktivity jsou většinou realizovány v institucích, jako jsou dětské domovy, diagnostické ústavy a výchovné ústavy, ve kterých je uskutečňována ochranná výchova (www.ymcabrno.cz).

U delikventního jednání je prvořadé docílit toho, aby se pachatel odklonil od pokračování v tomto jednání. Sekundární prevence v této oblasti se soustředí na posilování sociálních dovedností a schopností rozhodovat se v obtížných situacích. Dále učí jedince řešit konflikty, dodržovat stanovená pravidla, naslouchat, odměňovat a věnuje se krizové intervenci určené rodinám s dětmi (Matoušek, 2005).

Agresivita

Co se týče agresivity, uvádí Fisher a Škoda (2009) jako důležité ovlivňování veřejnosti prostřednictvím působením médií i institucí a zejména překládáním pozitivního vzoru člověka přijímaného zbytkem společnosti jako autorita. Neboť akceptace určitého jevu společností bývá určována právě působením médií, institucí a autorit. Dále autoři uvádí psychoterapii a farmakologickou léčbu jako sekundární působení na agresivitu.

Šimanovský (2002) vyzdvihuje důležitost hry pro agresivní děti a mládež kvůli tvoření dobrých návyků v prožívání a chování a tím zlepšování fyzické, psychické a sociální odolnosti. K tomuto se přiklání i Antier (2004), který dodává, že tyto hry musí být konstruovány na imaginaci a rozjímání, také by měly být do práce s agresivními jedinci zahrnuty společenské hry, tvořivost a hraní divadla. v této souvislosti také Antier vyvrací názor, že sport může pomoci léčit agresi, naopak přikládá důraz na práci s komunikací těchto jedinců.

U Martínka (2009) se můžeme setkat s řešením agresivního jednání již ve společnosti dobře známým a často užívaným způsobem trestů, ale i s metodou pevného objetí podle psycholožky Jiriny Prekopové i s vybitím agrese na neživém předmětu jako je například boxovací pytel, kdy jedinci můžeme říci: teď smíš.

Závislost na psychoaktivních látkách

Holstein, Cohen a Steinbroner (1996) předkládají pěstování sebeúcty jako jednu z nejdůležitějších metod sekundární prevence závislosti na psychoaktivních látkách a to pomocí přetvoření negativních vtíravých myšlenek na pozitivní myšlenky.

Dále autoři prosazují povznesení nálady přirozeným způsobem, kdy tento způsob nahrazuje užívání drog, například vyplavováním endorfinů z těla po fyzické námaze při sportu.

Důležité jsou i včasné uspokojování základních tělesných potřeb (jedinec se nají dříve, než dostane hlad) a zdravý způsob života odbourávající stres a to například odpočinkem, pravidelnými návštěvami kulturních akcí atd.

V dnešní době však nesmíme zapomínat ani na pěstování kritického pohledu na reklamu a média, která často předkládají návykové látky jako něco běžného a akceptovatelného. Umět říci ne návykovým látkám a nalézání pozitivních vzorů mezi přáteli je neméně důležité.

Dále Nešpor (2001) zmiňuje jako účinné i relaxační techniky, jež jsou také vhodným preventivním prostředkem.

Šikana

V problematice šikany, která se již vyskytla, je doporučováno, aby rodiče dětí, jež jsou oběťmi, ale i rodiče dětí, které jsou aktéry činu, navštívili ambulanti oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (dále jen SVP). Škola také může odkázat rodiče aktéra na jeho dobrovolné umístění do pobytového zařízení SVP nebo k diagnostickému pobytu v místně příslušném diagnostickém ústavu.

Pokud jsou činy aktéra šikany vážnější povahy, může škola podat návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí na zahájení řízení o nařízení předběžného opatření nebo ústavní výchovy zahrnující i možné umístění v diagnostickém ústavu. Oběť šikany by měla být odkázána na pedagogicko psychologickou poradnu, kde jí bude poskytnuta psychoterapeutická péče. Mimo jiné by děti měly vědět, že mohou též hledat anonymně pomoc například na Lince bezpečí (www.ymcabrno.cz).

Duchová (2007) uvádí, že oběti šikanování se mohou chránit vyhýbáním se šikanování tím, že se budou držet stále ve skupině svých přátel, mohou se učit metodám pěstování odolnosti vůči projevům šikanování, které představují sociálně psychologické hry, humor, pěstování

sportu, asertivní jednání a výchova k násilí. Důležité je též podle této autorky posilování sebevědomí obětí současných i potencionálních.

Další metodou, která může pomoci šikanovanému dítěti, je naučit je říkat Ne. Tento výcvik probíhá stupňováním otázek, na které má dítě odpovídat ne. Nejdříve se zeptáme na něco, na co dítě vždy bez váhání odpoví NE, potom položíme otázku, u které víme, že dítě již váhá a nakonec trénujeme možné rozkazy nebo otázky, které můžou zaznít od agresorů, a učíme dítě záporně odpovídat. Dále můžeme dítěti pomáhat rozvíjet jeho sebedůvěru, pomáhat mu trénovat sebejistou chůzi nebo ho naučit používat tajnou zbraň (dítě si představí ztrapnění agresora, když jej vidí, pomáhá mu to méně se jej bát a působit sebejistěji) (Vágnerová, 2009).

Podle Duchové (2007) by mělo být proti agresorům zasaženo pomocí budování osobní perspektivy aktérů šikany, zbavováním stresu a agresivity prostřednictvím využívání volnočasových aktivit a relaxačních technik. Prospěšné můžou být práce s empatií a vžíváním se agresorů do svých obětí, behaviorální přístup skrze odměny a tresty, získání agresora na svoji stranu, usmíření agresora s obětí. A nakonec změna agresorova prostředí například navštěvováním nové školy, přičemž přijde nejen o svoji oběť, ale i o svoji partu a publikum.

Další metodu, kterou často používají zejména pedagogicko-psychologické poradny, jsou pohádky. Tyto pohádky převyprávíme dětem a to ať už útočníkovi nebo oběti (v pedagogicko-psychologických poradnách jsou zpravidla pozvány celé třídy, ve kterých se šikana vyskytuje) a následně jsou s dětmi rozebrány krok po kroku. Hledá se příčina chování, empatie k postavám pohádky, jiné řešení situace atd. Velmi hezky jsou rozpracovány pohádky v knize Kastové (2003), kde se můžeme setkat s pohádkou o Modrovousovi a Dupynožce a následným postupem pro práci s těmito pohádkami. Tato metoda však není využitelná pro děti vyššího školního věku.

2 CHARAKTERISTIKA OHROŽENÝCH DĚTÍ A SOUVISEJÍCÍ LEGISLATIVA

Při svém pátrání po vhodné definici pojmu ohrožené děti jsem narazila na článek, kde se autorka pouští do vymezování toho, kdo vlastně jsou ohrožené děti. Ve většině jejích dohadů mohu říci, po svém pátrání na stránkách, jako jsou například www.mpsv.cz, že má pravdu. Je poněkud zvláštní, že ačkoliv se tento pojem tak často užívá, je velice obtížné nalézt jeho přesnou definici, proto se většina lidí může pouze dohadovat, kdo to ohrožené děti vlastně jsou. Na základě svého průzkumu tedy mohu říci, že ohrožené děti jsou děti nemocné a nevyléčitelné, v náhradní rodinné výchově, týrané, zneužívané a zanedbávané, ohrožené chudobou, nepodmětným nebo až patologickým socio-kulturním prostředím (blog.idnes.cz) a mnoho dalších. Tento výčet můžeme omezit na děti, které potřebují pomoc jiných lidí, aby jim byl umožněn zdravý vývoj jak po tělesné, tak i po psychické stránce a mohly z nich vyrůst plnohodnotní občané.

Co se týče ochrany práv dítěte, zaznamenala česká legislativa za rok 2012 hned několik změn. Nejpodstatnější je zřejmě vydání nového občanského zákoníku upravujícího dosavadní rodinné právo. Nový občanský zákoník vytyčuje právo dítěte vyrůstat v rodinném prostředí, zásadu zvláštní zákonné ochrany rodiny i rodičovství a význam osobnostních práv. Dále novela zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních má za úkol podpořit prevenci při práci s dětmi. Také zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí prošel velkými změnami zacílenými na podpoření prevence, systematické práce s rodinami, pomoc rodinám a podporu kvalitnější náhradní rodinné péče (www.vzd.cz).

Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (1991) (dále jen Úmluva) vymezuje dítě takto: „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na něj vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve“.

Projekt „Duhové dny“ odpovídá zejména na článek 31. Úmluvy, kde je zmiňováno, že děti mají právo na odpočinek, volný čas a hru a mimo jiné i na účast v kulturních a uměleckých činnostech. Ale jsou v něm uplatňovány i článek 2 zmiňující zákaz jakékoliv diskriminace, článek 12 hovořící o právu dítěte vyjádřit svůj názor, článek 13 o svobodě projevu, 15 o svobodě sdružování a mnoho dalších.

2.1 Metodická doporučení

Celý projekt „Duhové dny“ je uskutečňován v souladu s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních z roku 2010. Toto metodické doporučení je využíváno zvláště proto, že projekt spolupracuje se základními školami v regionu a SVČ (viz kapitola 1 Projekt „Duhové dny“), které je rovněž školským zařízením.

Toto metodické doporučení zmiňuje rizikové jevy chování, na které má být primární prevence zaměřena a to zejména: záškoláctví, poruchy příjmu potravy, patologické působení sekt, rizikové sexuální chování, rizikové chování v dopravě, rizikové sporty, agresí, šikanu, kyberšikanu a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobii, homofobii, závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus a gambling.

Dále zmíněné metodické doporučení obsahuje vymezení některých pojmů týkajících se primární prevence a mnoho dalšího (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, 2010).

2.2 Národní strategie

Dle samotné Národní strategie ochrany práv dětí s názvem Právo na dětství (2012) vychází strategie především z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, Evropské sociální charty a dalších evropských úmluv, Akčního plánu z roku 2002 nazvaného „Svět vhodný pro děti“, a revidované deklarace „Svět vhodný pro děti + 5“ z roku 2007, Strategie práv dítěte na roky 2012 – 2015 a Směrnice OSN o náhradní péči o děti.

Tento dokument vymezuje základní principy ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti a je jakýmsi návodem nejen pro ty, jež pracují právě s dětmi.

Mezi jednotlivé principy patří plná zaměřenost na dítě, respektování potřeb a vývoje dítěte, sledování dlouhodobého zájmu dítěte i podpora jeho jedinečnosti a vývoje, umožnění rovných příležitostí pro všechny děti bez ohledu na jejich schopnosti, věk, etnikum, rasu, pohlaví, zdravotní postižení a okolnosti, zahrnovat do řešení situace děti a rodiny i celé jejich sociální okolí. Dalšími principy jsou stavět na silných stránkách dětí a rodin a najít jejich problémová místa, fungovat propojeně ve spolupráci všech zúčastněných subjektů, proces trvale interak-

tivní, poskytovat a přezkoumávat opatření a poskytované služby, založené na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazů.

Tyto principy mají napomoci k realizaci hlavního cíle Národní strategie ochrany práv dětí, kterým je: funkční systém zajišťující důslednou ochranu všech práv dětí a naplňování jejich potřeb. Hlavního cíle má být dosaženo do roku 2018.

Mimo jiné dokument vymezuje i odpovědnost jednotlivých ministerstev, způsob monitorování a hodnocení (Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“, 2012).

Akční plán

Vláda České republiky dne 12. dubna 2012 schválila Akční plán k Národní strategii ochrany práv dětí na období 2012 – 2015. Akční plán navazuje na dokument Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“ a mimo jiné je jeho prioritou deinstitucionalizace systému péče o ohrožené děti.

Schválení akčního plánu k této strategii vedlo k tomu, že ministerstvo práce a sociálních věcí vyzvalo k určité transformaci systému v zájmu všech dětí a to s cílem zaměřit se především na prevenci a terénní i ambulantní práci. Předpokládá se, že přínos této změny bude nesmírný, co se týče kvality života dětí a rodin (www.socialniprace.cz, 2012).

Dle Zprávy o plnění Národní strategie ochrany práv dětí a Akčního plánu k naplnění Národní Strategie Ochrany práv dětí na období 2012 – 2015 (2013) dochází postupně k plnění již zmíněných. Některé body jsou nyní průběžně plněny, jiné jsou splněny a některé se teprve budou realizovat.

Spojitosť s projektem „Duhové dny“

Právě na již zmíněnou Národní strategii a její Akční plán navazuje projekt „Duhové dny“ ve své snaze preventivně působit na děti, jež mohou být ohroženy rizikovými jevy chování a po projevech takového chování se snaží s nimi dále pracovat. Práce je v souladu se strategií soustavná a je cílená nejen na děti a jejich rodiče, ale i na jejich sociální okolí (popisná část projektu, 2011).

3 PŘÍČINY VNIKU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ A MLÁDEŽE

3.1 Biologické příčiny

Delikvence

Zde si můžeme vzpomenout například na Lombrosovu teorii rozeného zločince, která k určení delikventního jedince využívá mimo jiné i tvar lebky. Tuto teorii zmiňují ve své knize Fischer a Škoda (2009), ale mohu říci, že tato teorie v projektu Duhové dny není využívána.

Farrington a Coid (2003) uvádí faktory, které mohou vést k asociálnímu chování. Mezi těmito faktory jsou poranění hlavy, komplikace během těhotenství a porodu, užívání návykových látek matkou během těhotenství a nízká porodní váha.

Dále Farrington a Coid poukazují na jistý genetický přínos a konkrétně zmiňují minnesotskou studii identických dvojčat vychovávaných od sebe, kdy míra uplatnění genotypu asociální poruchy osobnosti byla odhadnuta na 0,28 procent (Drove in Farrington, Coid 2003).

Nižšímu IQ, jako příčině vzniku delikventního jednání přičítal důležitost americký psycholog H. H. Goddard. Fischer a Škoda (2009) uvádí, že dle Goddarda právě oligofrenie patřila k jedné z nejdůležitějších příčin delikventního chování.

Agresivita

Genetická stránka je významnou příčinou agresivního chování jedince, a to až v míře 60% (Martínek, 2009). Pokud se zaměříme na rodinu velice agresivního jedince, tak v rodině, kde se všichni chovají běžným způsobem, je jedincova agresivita „geneticky podloženou abnormalitou“ naproti tomu v rodině, kde se mnoho členů chová agresivním způsobem, můžeme příčinu agresivního jednání předpokládat v genetických predispozicích jedince. v takové rodině však nejde nebrat zřetel i na současné působení sociálního prostředí (Renfrew, 1997 a Čermák, 1999 in Martínek, 2009).

Naproti tomu Nakonečný (in Fischer, Škoda 2009) považuje za zdroj agresivní jednání u mužů testosteron a Zvolský (in Škoda, Fischer 2009) zase změnu ve struktuře centrálního nervového systému, která bývá způsobena geneticky, onemocněním či úrazem.

Závislost na psychoaktivních látkách

Samotné genetické predispozice nestačí k tomu, aby se člověk stal závislým. Predispozice pouze určují citlivost k náchylnosti stát se závislým při užívání látky a u 60 – 80% lidí s vysokou genetickou predikcí závislosti se jev nedostaví (Holstein, Cohen a Steinbroner, 1996).

V této souvislosti uvádí Fischer a Škoda (2009) jako možné biologické příčiny fyziologické reakce, kdy lidé užívající látku necítí kocovinu nebo mají lepší pocity z užívání látky než jiní lidé.

V tomto ohledu jsou zmiňovány též termíny jako model genetické determinace, model genetického vlivu a model kombinované genetické determinace.

V modelu *genetické determinace* se zcela vylučuje působení prostředí a vznik závislosti se odvozuje pouze od genů. Tzv. geny pro alkoholismus, geny pro kokainismus atd.

Naproti tomu model *genetického vlivu* již nepředpokládá gen pro určité onemocnění, ale pouze biologické rizikové faktory v působení s faktory psychosociálního prostředí.

Model *kombinované genetické determinace* vyžaduje různé teorie kauzalit u různých typů závislosti. Jako příklad můžeme uvést Cloningerův alkoholický typ I a typ II. Zde typ I vyžaduje působení genetických predispozic a prostředí k rozvoji alkoholismu, ale typ II je determinován hlavně genetickými předpoklady a působení prostředí nevyžaduje, Rotgers (1999).

Šikana

Jelikož je šikana jedním z projevů agresivního jednání, tak biologické příčiny vzniku šikany můžeme považovat za shodné s biologickými příčinami agresivity (viz podkapitola 3.1.2 Agresivita).

Za nejdůležitější prediktory šikany můžeme považovat osobnostní rysy aktérů šikany. Agresori jsou většinou celkově nezralé osobnosti a to zpravidla souvisí i s jejich citovou deprivací nebo subdeprivací vzniklou v rodině nebo náhradní rodinné péči. Obecné vymezení osobnosti oběti je poněkud komplikovanější, ale většinou se jedná o nejslabšího jedince celé skupiny, bojácného, neumějícího zakrýt svůj strach, ale objevují se i výjimky v podobě silnějších jedinců (Kolář, 2000).

3.2 Sociální příčiny

Delikvence

Pokud se budeme soustředit nejdříve na rodiče a jejich vliv na následné chování dětí pak právě rodiče s kriminální minulostí či rodiče, kteří jsou ve výchově přísní, zaujmají chladný až odmítavý přístup k dítěti, dohlíží na něj špatně nebo vůbec, či dítě přehlíží kvůli odloučení nebo konfliktu rodičů mezi sebou mají vliv na pozdější delikvenci jejich dětí (Farrington, 2002b; Smith a Stern, 1997 in Farrington, Coid 2003). Dále dle stejných autorů může mít na dítě dopad, i jestli jej matka porodila dříve, než dosáhla zletilosti, zda jeho rodiče jsou zaměstnaní či je-li rodina závislá na sociálních dávkách, kolik má dítě biologických sourozenců atd.

Avšak i vrstevníci jsou pro děti ohrožené rizikovými jevy chování důležití. Farrington s Coidem ve své knize (2003) též uvádí, že většina delikventní mládeže má převážně opět delikventní přátele.

Agresivita

Americký psycholog Dollard ve své teorii zmiňuje jako příčinu agresivního jednání frustraci, která se dostavuje, pokud jedinec není schopen dosáhnout cíle nebo uspokojit svou potřebu.

Oproti tomu Bandura svým experimentem s panenkou „Bobo“ dokázal, že agrese může být i naučeným chováním. Ve zmíněném experimentu promítl dětem v mateřské škole film, ve kterém se aktéři chovali agresivně i mírumilovně. Po skončení filmu si děti mohly hrát, mnoho z nich napodobovalo herce, který bil svoji panenku a napodobovaly ho o to více, když viděly, že je za své chování odměňován (Hayesová in Jandourek 2008).

Dále na základě Stafordského experimentu, který provedl americký psycholog Philip Zimbardo, je prokázáno, že agrese může stupňovat další agresi (Škoda a Fischer, 2009).

Zvyšování agresivního jednání může také napomáhat, pokud si agresor potvrdí funkčnost agresivního jednání ve společnosti, dále pokud nejsou výchova a pravidla v rodině jasná a pokud jsou hranice rodiny i školy příliš rozdílné. Příčina je též přičítána sociálnímu okolí dítěte a v neposlední řadě i násilí v médiích, kterého jsou děti často svědky (Martínek, 2009).

Závislost na psychoaktivních látkách

Všeobecně je známo, že závislost na psychoaktivních látkách je ovlivňována sociálním okolím, ve kterém se člověk nachází. Klasicky hovoříme o partě, rodině, společnosti, ... Z přístupné literatury považuji za nejvíce vhodné Nešporovo rozdělení příčin závislosti na psychoaktivních látkách ze sociálního hlediska, a proto si jej dovoluji využít pro potřeby této práce.

Nešpor (2001) dělí sociální příčiny závislosti na psychoaktivních látkách takto:

Z pohledu *dítěte* – příčinou může být chronická traumatizace vzniklá kvůli dlouhodobému týrání dítěte, jeho zneužívání nebo šikanování. Další příčinou na straně dítěte mohou být nedostatečné sociální dovednosti, díky kterým by dítě dokázalo odolat tlaku okolí.

Z pohledu *rodiny* – důvodem vzniku závislosti může být málo věnovaného času rodiči dítěti v jeho raném věku. Jinou příčinou může být, že v rodině jsou nejasná pravidla o chování dítěte, ale nemalý díl má i dlouhodobý konflikt mezi manželi, který může zasáhnout dítě. Dále pokud rodiče schvalují alkohol a jiné návykové látky u dětí nebo některý člen domácnosti užívá návykové látky nebo alkohol, žije-li dítě bez rodiny či bez domova, jsou-li v rodině špatné vztahy a ne méně důležitými činiteli jsou také chudoba, nezaměstnanost rodičů a časté stěhování rodiny.

Z pohledu *školy* - pokusy o prevenci nezapojují žáky, ti jsou pouze pasivními příjemci nebo škola koná prevenci málo, špatně či vůbec. Další chybou je, pokud škola nespolupracuje s potřebnými orgány ve svém okolí, může pak docházet k neprofesionalitě, zastaralosti informací nebo jejich chybění. Samostatnou kapitolou je, pokud jsou látky snadno dostupné přímo ve škole a pravidla o jejich zákazu a případném postihu za jejich zneužívání jsou nejasná, neúčinná a celkově nesmyslná. Nesmíme však zapomenout ani na špatnou atmosféru ve školním prostředí, kdy nejen vnímání učitelů jako „těch zlých“, ale i nízká či žádná nabídka vhodných mimoškolních aktivit mohou také zapříčinit zneužívání návykových látek žáky.

Z pohledu *vrstevníků* – je těžké ubránit se užívání drog či alkoholu, když je přátelé a známí užívají. Aby to jedinec zvládl, musí mít silné sociální dovednosti potřebné k odmítnutí látky nebo mu nezbývá než partu opustit. Pozitivní přístup party k alkoholu a drogám, vrstevníci vybízející k braní drog, ale i protispolečenské jednání party, rebelie, sklon k šikanování a zesměšňování jiných jsou průvodní příčiny začátku braní drog a pití alkoholu.

Z pohledu *společnosti a prostředí* – snadná dostupnost látek, jejich nízká cena, aktivní nabízení těchto látek ve společnosti, chudoba, malé šance na vzdělání, nestabilita společnosti, po-

litické a sociální náhlé změny, nedostatečná sociální a zdravotní péče, kladný postoj společnosti k alkoholu a drogám, vysoká kriminalita, drogové gangy, život ve velkoměstech nebo oblastech s vysokou koncentrací obyvatel, malá aktivita nebo neefektivní práce nevládních organizací, negativní postoj společnosti k otázkám zdraví, to vše jsou možné důvody k zneužívání návykových látek.

Jedním z hlavních spouštěčů závislosti je i stres. Podle výzkumu Holsteina, Coehna a Steinbronera (1996) vysokoškolští studenti bydlící na kolejích pijí více než jiní studenti.

Šikana

Podle Říčana a Janošové (2010) se šikana vyskytuje odjakživa, dnes však můžeme zaznamenat nárůst její brutality a to zejména kvůli zhoršení školní kázně a ponížení autority pedagogů. Za její příčiny můžeme považovat zvláště feminizaci učitelského sboru, násilí v médiích a počítačových hrách a také oslabenému vlivu rodiny na děti.

Příčiny šikanování jsou jak na straně agresorů, tak i na straně obětí (Bendl, 2003). Oběťmi šikanování bývají slabí jedinci, tiší, introverti, s menším počtem přátel (často outsideři třídy), odmítavým vztahem k násilí, nějakým způsobem nesympatičtí samotným agresorům (viz podkapitola 3.1 Biologické příčiny - šikana).

V naší společnosti však je zakořeněné i šikanování, v němž nehraje roli osobnost iniciátora šikany ani její oběti. Jedná se o tradiční šikanu nováčků na vojně, ve vězení, v dětských domovech, internátech, výchovných ústavech atd. Není důležité, kdo je aktérem šikany, jedná se pouze o tradici opakující se po generace (Kolář, 2000).

Konkrétní motivy, které mohou vést agresory k aktu šikany, se různí. Mezi ty nejběžnější Říčan (1995) řadí:

➤ *Tlak kolektivu*

Tento motiv Říčan nazývá jako „tlak k mužnosti“. Odněpaměti ve společnosti zažíváme propagování klasických generových rolí, kdy muži musí být siláci bez projevů slabosti. Už malí chlapečci slýchají notoricky známé: „chlapi nepláčou“. Agresoři se snaží být právě těmito „tvrdými chlapy“ a své útoky zaměřují na „slabočky“.

➤ ***Touha po moci***

Přání ovládat druhé, moci si je podrobit a splnit si tím svá přání a jiné potřeby. Agresor si touto cestou nejen uspokojuje potřebu moci, ale také například potřebu získat i věci materiální hodnoty, které patří oběti a agresor je chce. Touto cestou agresor též může získávat služby od oběti, například v podobě plnění domácích úkolů či jiných prací oběti za agresora.

➤ ***Motiv krutosti***

Tento motiv je podle psychoanalytiků v každém z nás. Utrpením oběti je uspokojena agresorova potřeba vidět jak někdo trpí, svíjí se bolestí,... Je zde přítomna jistá známka sadismu, který má své kořeny i v náboženstvích (např. satanismus).

➤ ***Zvědavost***

Šikanování lidské bytosti se může rovnat jakémusi sociálnímu experimentu, který pomáhá uspokojovat agresorovu zvědavost. Jak se oběť zachová? Kde jsou hranice? Čeho všeho je sám agresor schopen? Šikana může odhalit nitro jak agresorovo tak i šikanovaného.

➤ ***Nuda***

Znuděnost je také jedním z hlavních motivů šikanování. Agresor se chce prostě jen bavit, zažít vzrušení, zahnat každodenní nudu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ ŠETŘENÍ PROJEKTU „DUHOVÉ DNY“

V této části práce se zabývám výzkumem samotným, popisuji zkoumaný problém, odůvodňuji zvolenou metodologii, charakterizuji konverzační partnery a popisuji výzkum samotný. Analýzu a interpretaci v této části uvedenou zakončuji vyhodnocením provedeného výzkumu.

4.1 Metodologická východiska

Zkoumaný problém

Prozatím není možné longitudinálně zkoumat jedince, kteří se účastnili daného projektu a jejich další vývoj v čase, jelikož tento projekt funguje teprve od roku 2007. Také je obtížné porovnávat tento projekt s jinými projekty v České republice, protože v naší zemi jsou „Duhové dny“ opravdu specifické svým postavením. Cílem tohoto projektu je snížení patologických jevů v regionu Rosicko pomocí působení na děti povinné školní docházkou.

Sociálním problémem diplomové práce jsou děti ohrožené rizikovými jevy chování.

Poznávacím problémem diplomové práce je sekundární prevence projektu Resocializace ohrožených dětí „Duhové dny“.

Hlavní cíl práce

Hlavním cílem je napsat empirickou práci, zaměřenou na aktivity sekundární prevence využívané v projektu Resocializace ohrožených dětí „Duhové dny“. Součástí práce by měla být i evaluace kvalitativních změn předpokládaného případného dopadu působení projektu na klienta a jeho dopadu skutečného.

Dílčí cíle práce

Dílčími cíli diplomové práce je popsat, jaké aktivity sekundární prevence jsou v projektu prezentovány, jaké aktivity sekundární prevence jsou skutečně realizovány, ověřit efektivnost užitých aktivit sekundární prevence projektu. Dále zjistit, jaké další aktivity sekundární prevence by mohly být v projektu ještě realizovány, ověřit oficiální důvod zařazení klienta do projektu a zjistit důvod zařazení klienta do projektu, který vnímá klient sám.

Metodologie

Práce je kvalitativně zaměřena a využívá jak metody hloubkového rozhovoru, tak i analýzu dokumentace klientů. Jelikož klientů projektu je kvůli nedostatečnému finančnímu zabezpečení projektu málo, bylo by nevhodné využít kvantitativní výzkum na místo zvoleného kvalitativního.

Při výzkumu jsem se snažila nezapomenout také na etiku výzkumu, která se neobejde bez poučeného souhlasu. Zde jsem se snažila neopomenout říci vše potřebné svým konverzačním partnerům i jejich zákonným zástupcům a na základě tohoto informování jsem poté nechala zákonné zástupce konverzačních partnerů (nikomu z konverzačních partnerů nebylo osmnáct let) podepsat souhlas s rozhovorem. Dále jsem ujistila konverzační partnery i zákonné zástupce o důvěrnosti rozhovoru a naprosté anonymitě, kterou se snažím maximálně dodržovat i co se uchování dat týče. V neposlední řadě jsem také přislíbila, že při projevení zájmu, poskytnu tuto práci k přečtení všem, jež se na výzkumu podíleli (Švaříček, 2007).

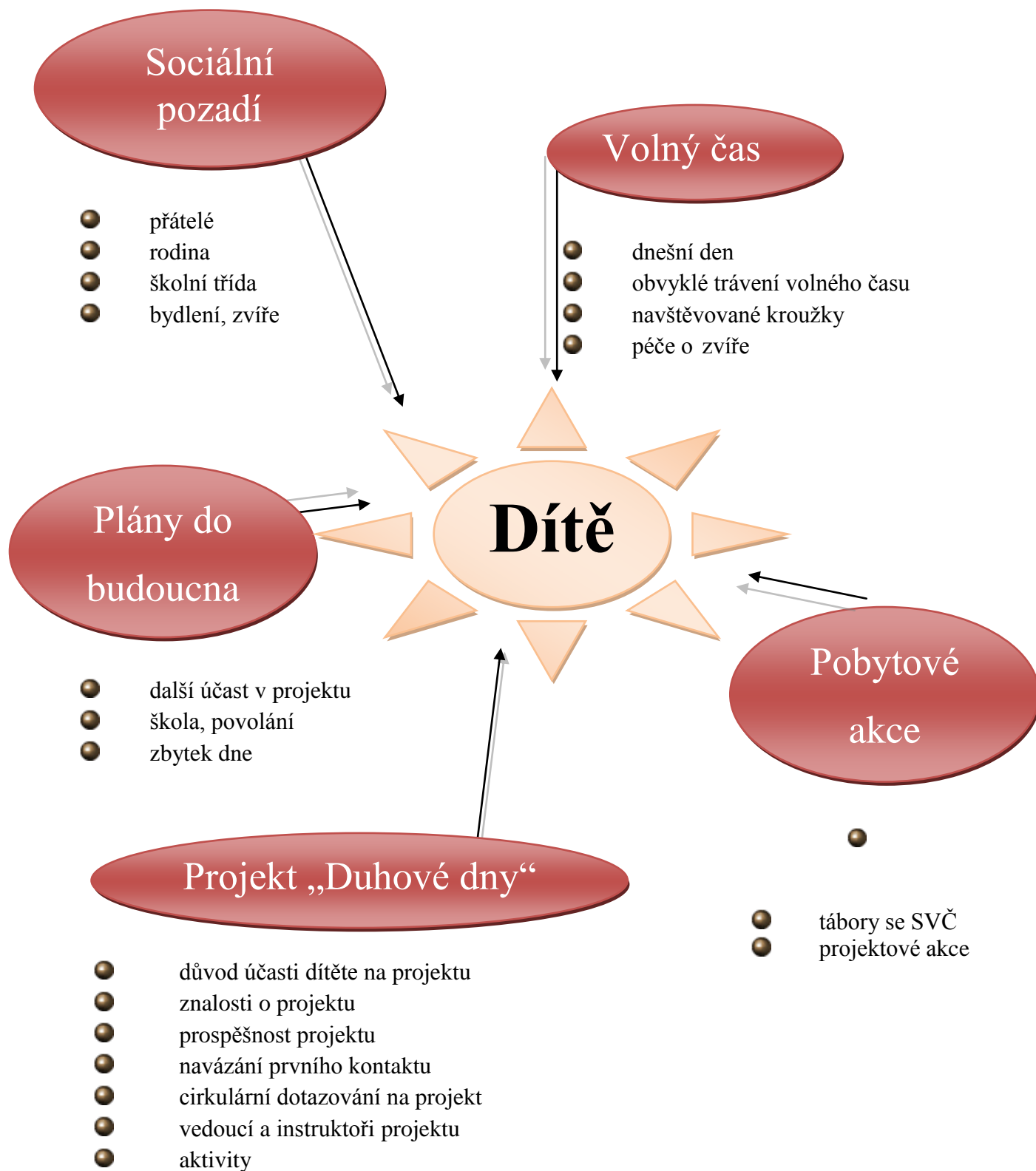
Konceptualizace

Konceptualizací můžeme chápat konceptuální schéma, které utváří určitou teorii jevu, který chceme zkoumat empiricky, pomocí existujících teorií a výstupů již provedených výzkumů (Hendl, 2008).

Konceptuální schéma

Konceptuální schéma se zabývá sekundární prevencí v projektu „Duhové dny“. Trsy konceptuálního schématu směřují k dítěti, jehož se tato sekundární prevence týká a je na něj zacílena. Tímto dítětem je myšlen klient projektu, který se jej v době vypracovávání této práce aktuálně účastnil.

Obr. 1. **Konceptuální schéma:** Sekundární prevence v projektu „Duhové dny“.

Jednotlivé trsy konceptuálního schématu:

Sociální pozadí – pro potřeby této práce pojem zahrnuje, z jakého prostředí dítě pochází, jestli bydlí v rodinném domě či v bytě, kdo s ním bydlí ve společné domácnosti, kolik má sourozenců, zda je z úplné nebo neúplné rodiny, dále termín obsahuje přátele dítěte, školní třídu, finanční situaci rodiny, popřípadě zda má dítě domácí zvíře a jaký je jeho případný vztah a zodpovědnost k němu.

Volný čas – Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) rozumí volným časem dobu mimo čas pracovní (škola, práce) a čas vázaný (bio-fyziologické potřeby, rodina, domácnost a jiné nezbytné činnosti, které nejsou pracovní). Je to časový úsek sloužící k sebeurčení a seberealizaci člověka pomocí činností, které zahrnují zábavu, odpočinek, zlepšování kvalifikace, participaci na veřejném životě a věnování se svým zájmům. Ve starší Hofbauerově (2004) knize se též můžeme dočíst, že volný čas je aktivita, kterou jedinec koná ze své svobodné vůle a přináší mu radost i uspokojení.

Volný čas podle stejných autorů slouží k prevenci rizikových jevů chování a je na něm postavena celá filozofie projektu „Duhové dny“ a právě toto téma je jedno z nejdůležitějších pro plnění cíle této práce, kterým je sekundární prevence a její konkrétní zastoupení v tomto projektu. Ve výzkumu je zjišťováno, jak děti samy využívají svůj volný čas mimo navštěvování kroužků, dále jaké kroužky navštěvují a zda tráví svůj volný čas zodpovědně.

Plány do budoucna – tento trs konceptuálního schématu je věnován podhalení schopnosti dítěte plánovat krátkodobou i dlouhodobou budoucnost. Je zaměřen na strávení zbytku aktuálního dne, jestli dítě dále hodlá být účastno na projektu jako instruktor po dosažení hranice patnácti let (rozhodné pro ukončení účasti v projektu jako klient), zda už má představu, jakou školu by chtělo navštěvovat po ukončení povinné školní docházky, či zda má představu, jaké povolání by chtělo v dospělosti vykonávat.

Schopnost dítěte plánovat další činnost je jedním z předpokladů, že se nezačne v budoucnosti rizikově chovat. Mít plány krátkodobé znamená nenudit se a mít plány dlouhodobé, znamená mít cíl a perspektivu, což je velice důležité v činnosti projektu a zastává jak funkci primární prevence tak i sekundární u dětí se sklonem k zahálce.

Pobytové akce – v tomto trsu je zjišťováno, kterých táborů se SVC a jakých projektových akcí (viz podkapitola 1.2 Aktivity užívané v projektu teoretické části) se dítě účastnilo, co

se mu na nich líbilo či nelíbilo, co mu utkvělo v paměti, které aktivity pro něj zde byly nejvíce emotivní atd.

Projekt „Duhové dny“ – tato část konceptuálního schématu se snaží odhalit, zda děti znají důvod, proč jsou zařazeny do projektu, co vše o projektu vědí, co si o něm myslí, jak se osoby, které se o ně starají, dozvěděly o projektu, a co ty si o něm myslí, jaké aktivity projektu si prožily, co si myslí o vedoucích a instruktorech. Celý tento trs má spojitost s kapitolou 1 Projekt „Duhové dny“ v teoretické části práce.

Cílová populace

Za cílovou populaci této práce jsou určeni realizátoři projektu, kterým výsledky této práce mohou posloužit jako jistý druh zpětné vazby. Konečně je také určena pro potřeby široké veřejnosti, kterou může seznámit s problematikou ohrožených dětí i s projektem „Duhové dny“ a získat třeba i její pochopení či podporu směřující k dalšímu rozvoji a realizaci projektu.

Zkoumaná populace

Zkoumanou populací diplomové práce jsou děti přímo, současně a aktivně účastné projektu „Duhové dny“.

Analytická jednotka

Při konstrukci výzkumného vzorku jsem se rozhodla použít výběr úsudkem. Tento výběr je podle Jeřábka (1993) velice riskantní a to při přesáhnutí počtu několika desítek účastníků, kdy postrádá výzkum objektivitu při tvoření reprezentativního vzorku a výsledky většinou nelze spolehlivě zobecnit. Avšak zároveň Jeřábek podotýká, že je tento výběr vhodný pro malé výběry. Tudiž je vhodný právě pro tento výzkum, jelikož konverzačními partnery jsou děti aktivně účastné na projektu a těch v současné době není mnoho. Zároveň si nejsem jistá, zda by všichni rodiče souhlasili, aby jejich dítě bylo konverzačním partnerem, což ještě více zužilo výběr analytické jednotky.

Konverzační partneři

Za konverzační partnery pro účely této práce jsem zvolila děti, které se aktivně účastní projektu (využívají pravidelně jeho služby – viz podkapitola 1.1 Klienti projektu). Navzdory mým počátečním obavám souhlasili všichni oslovení rodiče, aby mi jejich děti poskytli rozhovor. Celkem mi rozhovor poskytlo devět dětí.

Konverzační partner č. 1

Dívka, 10 let.

Konverzační partnerka pochází ze sociálně slabší rodiny. O dívku se stará převážně babička. Holčička chodívá často nevhodně oblečena vzhledem k počasí (například chybí ponožky v botách) a postrádá některé základní dovednosti typické pro její vrstevníky, například neumí jezdit na kole (neví, jak se brzdí nebo přehazuje, běží vedle kola). Projektu je účastna po tři léty. Díky babiččině aktivní spolupráci a snaze holčičky jsou znát značné posuny v integraci mezi vrstevníky a celkové zlepšení.

Konverzační partner č. 2

Chlapec, 12 let.

Má deset sourozenců. Rodiče jsou věřící a neuznávají antikoncepci. Finanční úroveň rodiny je špatná. Chlapec je zvyklý prát se o svá práva, je nadaný na sport ale neumí prohrávat, vzteká se. v projektu je zařazen několik let a je znát posun v jeho agresivitě (viz teoretická část práce - agresivita).

Konverzační partner č. 3

Dívka, 10 let.

Má deset sourozenců. Rodiče jsou věřící a neuznávají antikoncepci. Finanční úroveň rodiny je špatná. Dívka je nadaná na sport, ale její uvažování je jednodušší. Schválně si nenosí pomůcky (například boty na sportovní kroužek), je zvyklá, že se o ni postarají starší sourozenci a spoléhá se na to i při úklidu. Projektu se účastní tři roky.

Konverzační partner č. 4

Chlapec, 14 let.

Má deset sourozenců. Rodiče jsou věřící a neuznávají antikoncepci. Finanční úroveň rodiny je špatná. Je nejstarším z uvedených sourozenců a podle mého, subjektivního názoru je též nejšikovnější a nejzodpovědnější. Ani jeho neminul vrozený talent pro sportovní čin-

nosti. Je zvyklí starat se nejen o své sourozence ale i jiné děti a aktivně se zapojuje do činností. Dříve tomu však bylo jinak, byl dětmi zesměšňován kvůli své rodině a také se často rozčiloval a pral jako konverzační partner 2. Dnes už je vrstevníky plně přijímán. v projektu je od samého začátku.

Konverzační partner č. 5

Chlapec, 9 let.

Konverzační partner je v pěstounské péči své babičky. Matka je celostátně hledaná, otec má novou rodinu. Má sourozence, které by moc rád viděl, ale ani je nezná. Chlapec je moc hodný, touží po pozornosti, ale je velice často šikanován. Mnohokrát už ho zradili kamarádi, kterých má i tak málo. Je drobné postavy a celkově se jedná o slabšího jedince. Projektu se účastní druhým rokem.

Konverzační partner č. 6

Chlapec, 13 let.

Konverzační partner je romské národnosti, bydlí v romské osadě. Špatné podmínky pro život (elektřina, čistota osady). Otec je cizinec a matka Romka. Rodiče se snaží žít správně. Pro otce je obtížné najít práci, ale přesto odsuzují nelegální práci, protože jsou si celá rodina vědomi toho, že případný postih by znamenal otcovo vyhoštění ze země. Matka je velice snaživá a zodpovědná, je hlavou rodiny, vše zařizuje a snaží se svým třem synům zajistit lepší život. Sama neumí číst ani psát, ale snaží se to učit se svými syny.

Chlapec je velice hodný a chytrý, jeho školní výsledky jsou uspokojivé a rád by studoval vysokou školu. Projektu se nyní účastní druhým rokem. Před zařazením do projektu byl jeho prospěch ve škole horší a trávení jeho volného času nebylo smysluplné. Nyní ve volném čase navštěvuje kroužky SVČ (viz podkapitola 1.2 Aktivity užívané v projektu).

Konverzační partner č. 7

Chlapec, 13 let.

Chlapec je v péči kurátora, byl policií vyšetřován kvůli krádežím a také bývá aktérem šikánování (viz teoretická část práce – delikvence, šikana). v rodině je znát špatná finanční gramotnost, matka si odpykávala trest odnětí svobody, při kterém s ní žil ve vězení v jeho nízkém věku. Matka dále získávala peníze nucením své dcery k prostituci (dcera se opakovaně pokoušela o sebevraždu a nakonec se jí to povedlo). Starší bratr konverzačního partnera byl také několikrát vyšetřován kvůli krádežím, přechovávání a prodeji drog.

Na prvním stupni základní školy konverzační partner propadl a jako účinné se ve škole ukázalo přidělit mu za třídního učitele muže. Tímto se jen potvrdilo, že chlapci chybí pozitivní mužský vzor.

Konverzační partner č. 8

Dívka, 13 let.

Konverzační partnerka má 5 sourozenců. Otec je agresivní (viz teoretická část práce) a často „vybouchne“ kvůli maličkosti. Celá rodina se otce bojí. Dívka se často potuluje po ulici do pozdních hodin se skupinou vrstevníků, jejichž náplní volného času je kouření a popíjení alkoholu v parku. Projekt se dívka účastní již několik let, je hodná a snaží se pomáhat ostatním.

Konverzační partner č. 9

Chlapec, 11 let.

Stejná situace jako u konverzačního partnera č. 6. Také jako u konverzační partner č. 7 se i jeho školní výsledky od zařazení do projektu zlepšily a začal navštěvovat kroužky SVČ. Mimo to však stále přetrvávají sklony patologického trávení volného času (například zapalování pyrotechniky v lese se svými kamarády).

Nástroj sběru dat

Výběr nástroje sběru dat by měl korespondovat s potřebami výzkumné otázky (Švaříček a Šedová, 2007) v souladu s tímto tvrzením jsem zvolila jako nejvhodnější pro tuto bakalářskou práci polostrukturovaný rozhovor.

Polostrukturovaný rozhovor obsahuje okruhy a témata, které je možné během rozhovoru mírně upravovat a zaměřovat jejich pořadí (Vaculík a Ježek, 2006), což považuji za výhodu u rozhovorů, kde jsou konverzačními partnery děti. Moci trochu pozměnit schéma rozhovoru dle momentální situace je velmi užitečné a pomáhá získat pružnější informace, kterých by například u strukturovaného rozhovoru nebylo možné dosáhnout.

Popis vlastního zkoumání

Na začátku výzkumu jsem si domluvila schůzku s vedoucí projektu, se kterou jsme vytvořily seznam dětí, které se momentálně aktivně účastní projektu. Dále jsem poskytla vedoucí

projektu informace, na co se chci děti přibližně ptát a nastínila jsem jí svoji představu průběhu rozhovorů. Vedoucí projektu poté při rozesílání pozvánek dětem na Vánoční setkání připojila i prosbu, zda by mi děti mohly poskytnout rozhovor pro účely bakalářské práce (viz příloha č. ... - dopis na Vánoční setkání).

Dopis obsahoval mé telefonní číslo a email, na které se mi většina z rodičů a pěstounů sama ozvala a v návaznosti na tuto konverzaci jsem jim všem vysvětlila, co potřebuji, k jakému účelu, ujistila jsem je, že jejich rodina i dítě samé zůstanou v anonymitě a také jsem jim sdělila, že potřebuji mít tento rozhovor zaznamenaný na diktafon pro dokázání věrohodnosti rozhovoru. Zároveň jsem jim však sdělila, že tato nahrávka bude sloužit pouze pro mé osobní potřeby při vyhodnocování výzkumu, nanejvýše ji předložím vedení školy při pochybnostech o pravosti rozhovorů. S nahráváním rozhovoru všichni souhlasili.

U dvou konverzačních partnerů jsem zaklepala spolu s vedoucí projektu přímo u nich doma, protože se nedostavili na Vánoční setkání, matka neodpovídala na telefonáty, emaily ani dopisy. Tento konverzační útlum byl velice zvláštní, protože matka obvykle sama telefonovala a informovala se o dalších akcích projektu, tudíž vyvstalo podezření, že se něco zlého přihodilo. Naštěstí, jak jsme posléze zjistili, se jednalo pouze o souhru náhod jako nečinnost místní pošty, která zadržovala poštu pro území, na němž konverzační partneři bydlí třeba i celý měsíc, mobilní telefon matka zapoměla u kamarádky v Brně (nemohla pro něj znovu jet, jelikož neměla peníze na cestu) a na email matka neměla možnost se podívat, protože pečovala doma téměř celý měsíc o nemocné syny a doma internet nemají. Po milé návštěvě nad šálkem čaje jsme byli domluveni na termínu, průběhu a všech detailech rozhovorů, které se také konaly v domácnosti konverzačních partnerů.

Všem rodičům jsem před uskutečněním rozhovoru předložila k podpisu formuláře hovořící o tom, že souhlasí s rozhovorem a byla jim zaručena anonymita (viz příloha č. ... Souhlas k poskytnutí rozhovoru), tyto formuláře jsem si bezpečně založila. Následně těm rodičům, kteří chtěli, jsem předložila chvíli před začátkem rozhovoru tematické okruhy otázek (viz příloha č. ...tematické okruhy otázek rozhovoru), aby nemohli děti předem připravit na otázky a zničit tak účelnost výzkumu.

Než jsem začala rozhovor samotný, vysvětlila jsem vše i dětem tak aby to co nejlépe pochopily. Dále jsem s nimi chvíli nezávazně konverzovala, aby nebyly nervózní, a poté jsme započali rozhovor. Téměř všechny rozhovory se konaly ve Středisku volného času Rosice,

kde to děti dobře znají a cítí se bezpečně. Navíc v soukromí, v místnosti bez přítomnosti jiných lidí, kteří by je mohli znervózňovat a ovlivňovat, co říkají.

Časové a regionální vymezení výzkumu

Samotný výzkum se realizoval během měsíce prosince a na začátku měsíce ledna. Místem výzkumu byl region Rosicko, pro který je projekt „Duhové dny“ koncipován. Jeden rozhovor trval v průměru okolo patnácti minut.

4.2 Analýza a interpretace získaných dat

Při analýze a interpretaci jsem vycházela z dat získaných při rozhovorech a srovnávala jsem je i s informacemi z dokumentace klientů.

Analýza kvalitativního výzkumu je dle Hendla (2005) soustavné nečíselné uspořádání dat, které má za cíl nalézt témata, pravidelnosti, vztahy a kvality.

Interpretace uvádí údaje, které jsou závěry komparace dat získaných z analýzy mezi sebou navzájem (Radvan, Vavřík, 2012).

V této části práce jsem se rozhodla postupovat v analýze a interpretaci získaných dat pomocí tematických celků uvedených v konceptuálním schématu.

V této části bakalářské práce analyzuji a interpretuji data získaná z rozhovorů a to podle tematických celků uvedených v konceptuálním schématu (viz podkapitola 4.1 Metodologická východiska):

- sociální pozadí
- volný čas
- plány do budoucna
- pobytové akce
- projekt „Duhové dny“

Získaná data analyzuji a interpretuji z nahrávek rozhovorů s konverzačními partnery a to bez jejich úplného přepisu.

Sociální pozadí

Zde jsem se snažila zjistit, z jakého sociálního prostředí klienti pochází, množství sourozenců, vztahy ve školní třídě, zda je nějak ovlivňuje, jestli bydlí v rodinném domě či bytě a také mne zajímalo, zda by chtěli přijmout zodpovědnost za jiného živého tvora a jak by se o něj starali či už se starají.

Přátelé

Téměř všichni konverzační partneři uvedli, že jejich kamarádi mají stejné záliby jako oni. Jen konverzační partner č. 7 se zálibami mírně odlišuje. V této části mne zaujalo, že téměř každý konverzační partner uvedl u svého kamaráda něco, čeho si cení a co od něj potřebuje. Například konverzační partner č. 9 uvádí, že jeho kamarád není „užalovanej“, konverzační partner č. 2, má rád svého kamaráda, protože je: „hodnej“. Další zajímavostí zde bylo, že konverzační partneři mají přátele napříč sociálními vrstvami.

Rodina

Skoro všichni konverzační partneři pochází z tří a více dětí. Pouze konverzační partner č. 1 má jen jednoho sourozence. Naprostá většina klientů žije v úplné rodině. Pouze konverzační partneři č. 5 a 7 žijí v rodině neúplné. Rodiny všech konverzačních partnerů jsou považovány za sociálně slabé. Konverzační partner č. 5 je v pěstounské péči své babičky a svoji babičku má moc rád, říká, že jeho babička je „nejhodnější“.

Školní třída

Nadpoloviční většina konverzačních partnerů navštěvuje první stupeň základní školy. Konverzační partneři č. 2, 5 a 7 mají problém se socializací ve třídě. Špatně zapadají do kolektivu, často se perou. Většina konverzačních partnerů zažila šikanu ve třídě, jako oběti či jako její samotní aktéři (polovina z tohoto počtu jsou aktéři a polovina oběti). Přičemž je šikana na prvním i na druhém stupni rovnoměrně vyvážená.

Bydlení

Většina konverzačních partnerů bydlí v rodinném domě, ovšem úroveň tohoto bydlení je nízká. Například konverzační partneři č. 6 a 9 bydlí v romské kolonii a jejich malinký domeček je postavený z cihel z nevypálené hlíny. Zdi jsou vlhké, pokryté nezdolnou plísní (maminka se jí stále snaží odstranit, ale pořád se objevuje znovu). Zbytek konverzačních partnerů bydlí na sídlištích v bytech.

Zvíře

Menší polovina konverzačních partnerů zvířátko nemá, ale moc by chtěla psa. Z této menší poloviny mají všichni kromě konverzačního partnera č. 9 přesně naplánované, jakého psa by chtěli, kdo by se o ně staral atd. Další stejně velká menší polovina klientů již zvíře má a stará se o ně osobně (ptáčky, morče). Pouze konverzační partnerka č. 1 nemá příliš nadšený přístup ke zvířatům a péči o ně všeobecně. O zvířátka se starala minimálně. Dva psy, konverzační partnerka darovala. Jedna kočka jí utekla, druhá umřela a zástup křečků buď utekl, nebo je záhadně zajelo auto.

***Závěr:** Konverzační partneři si hledají přátele podobné jim samým. Jejich přátelé mají podobné vlastnosti jako oni, nebo mají vlastnost, které si váží a potřebují ji od nich. Téměř všichni konverzační partneři pochází z tří a více dětí a jejich rodiny jsou považovány za sociálně slabé. Většina konverzačních partnerů navštěvuje první stupeň základní školy a také většina konverzačních partnerů zažila šikanu ať už z pozice oběti či aktéra, šikana je vyvážená na prvním i druhém stupni vzhledem k zážitkům dotazovaných. Několik konverzačních partnerů má problémy se socializací ve školní třídě. Velká část konverzačních partnerů bydlí v rodinných domech, ovšem úroveň bydlení je nízká, zbytek konverzačních partnerů bydlí v bytech. Téměř všichni konverzační partneři věnují nebo chtějí věnovat svůj čas péči o zvíře a jsou u nich vidět prvky zodpovědného přístupu.*

Volný čas

V tomto trsu mne zajímalo, jak děti umí nakládat se svým volným časem.

Dnešní den

Více jak nadpoloviční většina konverzačních partnerů uvedla, že dopoledne byla ve škole, poté se krátce zastavila doma a nakonec byla na Středisku volného času v Rosicích, kde navštívila kroužky, přespávací akci či otevřenou klubovnu Suterén. Menší část konverzačních partnerů byla doma a hrála playstation, hry na počítači, dívala se na televizi a vysávala, ve škole nebyla, jelikož v době rozhovoru nebyl běžný pracovní den, přesto nešla ven. Poslední malá část konverzačních partnerů uvedla, že po škole se zastavila krátce doma a poté vyrazila ven.

Obvyklé trávení volného času

V tomto okruhu nebyly odpovědi konverzačních partnerů jednoznačné. Například konverzační partnerka č. 8 uvedla, že tráví čas na facebooku, poslouchá písničky, navštěvuje kamarádky a chodí ven: „venku většinou býváme v Tescu, protože je zima. V létě hráváme fotbal. Chodíváme tak různě s děckama... Býváme buď na Mochecu (místní hřiště) nebo chodíme... Když dem do flórbalu, tak chodíme do parku cestou...“ Právě oblast před obchodem Tesco a park patří ke krizovým místům, kde se často vyskytují patologické jevy. Konverzační partnerka č. 1 uvádí, že si čte, hraje s panenkami. Na otázku, jak si hraje s panenkami, odpověděla, že panenky jsou tatínek s maminkou, kteří se „dívají na televizi a pak si jdou lehnout do postele.“ Z dalšího rozhovoru vyplynulo, že právě takto tráví volný čas její rodiče. Konverzační partner č. 9 chodí s kamarády ven a někdy: „vemem pár rachejtlí a jdeme do lesa.“ Zde jej v tomto způsobu trávení volného času podporuje otec, který o jeho jednání ví a zásobuje jej petardami. Konverzační partner č. 5 se často bezprizorně potuluje ulicemi města, náhodně si zahraje kopanou s chlapcem, jehož nezná jménem, hraje hry na playstation a nebo chodí do kroužku žonglování. Konverzační partner č. 7 uvedl, že chodí do kroužků instruktora a florbal, dále zmínil, že se každý den učí a poté jde s kamarádem ven. V rozhovoru zamlčel páchání drobné kriminální činnosti a šikanování slabších (dokumentace projektu „Duhové dny“, 2014). Zbytek konverzačních partnerů tráví čas společností uznávanějším způsobem. Většina konverzačních partnerů zapomněla zmínit kroužky, které všichni v rámci práce projektu navštěvují.

Navštěvované kroužky

Téměř všichni konverzační partneři uvedli, že kroužky mají propláceny projektem. Pouze konverzační partner č. 1 netuší, kdo platí kroužky, které navštěvuje a konverzační partner č. 8 má některé kroužky placené projektem a některé platí rodiče. Mezi kroužky, které konverzační partneři navštěvují, se řadí klub instruktorů, florbal, s kolem na cestách, netradiční sporty, přehazovaná, sebeobrana, žonglování.

Péče o zvíře

Konverzační partneři č. 6 a 7 uvádí, že pouze oni se starají o své zvířátko. Větší část konverzačních partnerů se o zodpovědnost spojenou s péčí o zvíře dělí se svojí rodinou a menší část dále odpovídá pouze hypoteticky, protože zvířátko žádné doma nemá, ale všichni konverzační partneři z této menší části si jej přejí.

***Závěr:** Většina konverzačních partnerů strávila v den rozhovoru svůj volný čas ve Středisku volného času. Ti, jež nevyužili potenciál SVČ, trávili čas pasivně u PC, playstationu, nebo vyrazila ven (většinou se jednalo o potulování po městě s přáteli). V projektu jsou slabá místa ohledně zbylého volného času, který konverzační partneři netráví ve SVČ. Jen málo konverzačních partnerů využívá potenciál svého volného času naplno, většina z nich sklouzává svým trávením volného času k patologické variantě. Konverzační partneři navštěvují kroužky jako klub instruktorů, florbal, s kolem na cestách, netradiční sporty, přehazovaná, sebeobrana, žonglování. Naprostá většina má kroužky placené z rozpočtu projektu. Tam, kde to finanční situace rodiny dovolí, se jedná o spolupodílení se rodiny na financování kroužků. Téměř všichni konverzační partneři zaujímají zodpovědný přístup k péči o zvíře.*

Plány do budoucna

V této části rozhovoru jsem se zaobírala náplní volného času konverzačních partnerů a jejich dovednostmi plánovat.

Další účast v projektu

Pouze konverzační partneři č. 2 a 3 odpověděli, že po dovršení věkové hranice rozhodující o opuštění projektu jako účastník se projektu nechtějí dále účastnit jako instruktoři tvořící program pro jiné děti z projektu. Konverzační partner č. 9 si ještě není jistý, ale zbývající konverzační partneři uvedli, že by se dále chtěli účastnit projektu jako instruktoři a někteří z nich i právě proto navštěvují kroužek klub instruktorů, kde se na tuto činnost připravují.

Škola

Jak se dalo očekávat, většina menších konverzačních partnerů, ještě neví, jakou školu by dále chtěla navštěvovat (konverzační partneři č.: 1, 2, 3), avšak i starší konverzační partner č. 4 stále neví, jakou školu chce po skončení povinné školní docházky dále navštěvovat. A naopak i mladší konverzační partneři č. 5 a 9 již mají zvolenou další školu. Zbytek konverzačních partnerů již má také vybranou školu či zaměření. Mezi uvedenými školami a zaměřeními jsou: automechanická, umělecká taneční, škola se zaměřením na jazyky, sociální pedagogická škola v Boskovicích a potravinářská škola v Brně na Charbulově ulici.

Povolání

Pouze konverzační partneři č. 1, 2, 3, 4 nemají představu o povolání, které by v budoucnu chtěli vykonávat. Konverzační partner č. 5 uvedl, že chce být policistou, hasičem nebo „pohřebákem“, ale: „musel by sem lámat ruce.“ Na otázku jako to, že by musel lámat ruce, odpověděl: „tak aby se vešli do té rakve.“ Informaci obdržel od babičky a dodává, že kromě rukou musí zlámat i nohy, aby nebožtíka mohl obléknout do pohřebních šatů. Konverzační partner č. 6 chce být školním psychologem a již nyní si opatřuje podle něj potřebnou praxi doučováním mladších dětí skrze občanské sdružení IQ Roma servis. Zbylí konverzační partneři uvádí za své budoucí povolání automechanika, kuchaře a psychologa (uvědomění si limitů v podobě špatných známek u posledního jmenovaného povolání).

Zbytek dne

Zde se odpovědi konverzačních partnerů opět hodně různí. Malá část stráví zbytek dne aktivně (návštěva otevřeného klubu Suterén, kroužky, míčová hra s kamarády,...), další malá část zkombinuje pasivní trávení volného času s aktivním (návštěva kamarádů, kroužků, otevřeného klubu Suterén, hraní her, a poté televize, počítač, playstation, potulování se po venku). Pouze konverzační partneři č. 5 a 4 uvedli, že se budou jen dívat na televizi a hrát hry na playstationu. Konverzační partner č. 5 popsal svůj jeden ze svých oblíbených filmů, na které se smí dívat: „tam jsou takový auta a ony se zabíjej a ten jeden řekl - mě nezabiješ. Možná mě spálíš, ale mě nezabiješ! A teď tam vjede takový auto, ještě s korbou a on mu prostě takhle usekne hlavu ...“ U vyprávění děje filmu byl velmi rozvášněný.

Závěr: *Většina konverzačních partnerů se chce účastnit projektu v budoucnu jako instruktor. Nadprůměrné množství klientů již má ujasněno, jakou školu či zaměření by dále chtělo studovat stejně tak i budoucí povolání. U plánování činnosti na zbytek dne byli konverzační partneři sebejistější. Všichni věděli, co dnes budou ještě dělat. Dlouhodobé plány a perspektiva jsou právě jedním z kamene úrazů klientů projektu „Duhové dny“. Krátkodobé aktivní využití volného času je ve většině případů zajištěno SVC, zbylý volný čas konverzačních partnerů je často naplněn pasivní až patologickou činností.*

Pobytové akce

Zde mne zajímalo, v jaké míře konverzační partneři využívají tábory a akce konané projektem.

Tábory se SVČ

Pouze konverzační partneři č. 5, 6 a 9 byli na táboře se SVČ Rosice jiném než konaném v rámci projektu „Duhové dny“. Ostatní konverzační partneři nejeli na tyto tábory buď z finančních důvodů, nebo proto, že upřednostňují stabilnější a pro ně známější prostředí táborů konaných projektem. Konverzační partnerka č. 1 neví, jestli tábory, kterých se účastnila, byly v rámci projektu „Duhové dny“. Na dotaz zda si myslí, že by bylo ve finančních možnostech rodiny tábory zaplatit, odpověděla, že možná ano, „*ale taťka by nemohl chodit do hospody, teda, jak on chodí. To je u něho zvykem... Přijde z práce a hned jde do hospody*“. Podle tónu hlasu konverzační partnerky bylo znát, že takové jednání považuje za samozřejmé a běžné v ostatních rodinách.

Projektové akce

Všichni konverzační partneři se účastnili akcí projektu „Duhové dny“. Většina konverzačních partnerů nadšeně vzpomínala na loňské podzimní prázdniny, kdy se podívali do Prahy, spali v opravdovém klášteře obydleném mnichy, navštěvovali památky, prošli si večerní Prahu a hráli spoustu her, na které si nemohou vzpomenout. Nejvíce však vzpomínali právě na zážitky z návštěvy památek, které je očividně téměř všechny uchvátily. Vítky ze strany konverzačního partnera č. 5 byly ohledně vypnutého telefonu v muzeu a také by si přál mít více rozchodů po Praze, například v malých skupinkách s vedoucím. Dále upozornil na jiného klienta projektu, který mu prázdniny kazil, protože jej neustále šikanoval. Konverzačnímu partnerovi č. 9 se nelíbí, že na projektových *akcích* „*musí za každou blbost hned dřepovat*“. Jako situace, kdy si vysloužil trest, v podobě dřepů uvedl, že se omylem ztratil v lese, nebo strčil kamaráda do potoka. Konverzačním partnerům č. 7 a 6 se nelíbilo, že při podzimních prázdninách v Praze museli spát všichni v jedné místnosti a bylo tak narušeno jejich soukromí. Konverzační partnerka č. 8 zmiňuje, že na projektových akcích jsou všichni kamarádi, nikdo se nikomu neposmívá, je na nich sranda, s vedoucí projektu má vypěstovaný vztah, a tak na jiné tábory i přespávací akce nejedí. Naopak však vytkla buzení, někdy i v noci v rámci hry, kdy jí vzali věci - které jí byly později vráceny (nelíbilo se jí, že jí někdo vzal věci a nesnáší buzení) a nemá ráda, když se ostatní děti hádají. Celkový rozhovor o akcích projektu vyzníval, že konverzační

partnerka má ráda pravidelnost, řád, zázemí, klidné prostředí (z dokumentace projektu zjištěno, že její domácí prostředí je pravým opakem. Otec je často nervózní, hodně řve a ona se jej bojí. Podezření na domácí násilí). Konverzační partner č. 4 poznamenává ohledně projektových akcí, že si přeje: „*aby to bylo prostě delší, ono je to strašně krátký*“. Všichni konverzační partneři mají rádi projektové akce a jen málo z nich uvedlo výtku, většina jich pronášela spíše pozitiva. Mnoho konverzačních partnerů si jen velmi slabě uvědomuje finanční zatíženost rodiny, často odpovídali, že by se akcí zúčastnili, i kdyby si všechny náklady museli hradit sami. Dle záznamů projektu a komunikace s rodiči, by toto reálné nebylo.

***Závěr:** Jen málo konverzačních partnerů bylo na jiném táboře než konaném projektem. Důvodem, proč na takové tábory nejeli, bylo finanční zatížení rodiny nebo také proto, že upřednostňují stabilnější a pro ně známější prostředí táborů konaných projektem. Všichni konverzační partneři se účastnili minimálně jedné přespávací akce s projektem a akce chválili, jen málo z nich něco opravdu vytklo. Nejsilnější zážitky konverzačním partnerům přinesl podzimní výlet do Prahy a její pamětihodnosti.*

Projekt „Duhové dny“

V posledním z témat jsem se rozhodla zjistit, co vlastně klienti o projektu a své účasti v něm ví, jaký mají jejich zákonní zástupci názor na tento projekt, co si konverzační partneři myslí o prospěšnosti projektu a zda si pamatují něco z aktivit, které se udály během jejich účasti v projektu.

Důvod účasti dítěte na projektu

Naprostá většina konverzačních partnerů neví, co je důvodem jejich účasti v projektu. Konverzační partneři č. 2 a 5 soudí, že projektu se můžou účastnit všechny děti, které mají zájem. Konverzační partner č. 4 na otázku odpověděl takto: „*no... protože naše rodina je početná*“ zasmál se „*aaa mmm prostě, kdyby každý měl kroužek... tak bylo by to strašně ... strašně drahý a prostě by sme na to neměli*“. Konverzační partner č. 9 uvedl: „*protože mamka nechce, aby sme seděli doma na zadku u televize nebo hráli na playstationu a tak ...*“ Opět podle analýzy dokumentace projektu byly jako pravé důvody objeveny: romská příslušnost a návazné sociální vyloučení, drobné krádeže a jiná delikvence, pěstounská péče, sociálně slabá rodina, šikana.

Znalosti o projektu

Konverzační partneři č. 2 a 7 zmínili aktivity konané v projektu, a že se jim zde líbí, nic víc ale o projektu údajně neví. Konverzační partnerka č. 1 uvedla, že jí v projektu nikdo nenadává a to se jí líbí, dále uvedla, že projektu se nemohou účastnit všechny děti, „protože se sem nevejdou“ a mohou sem chodit i bohaté děti, když se jim zachce. Konverzační partner č. 5 zmínil, že kdyby nebyl projekt, tak nemůže chodit do kroužků, jezdit na tábory a to by se mu nelíbilo. Také se v projektu všichni navzájem znají a „*ostatní děti se nepřihlásily, proto v projektu nejsou*“. K názoru se přiklání i konverzační partner č. 4: „*líbí se mi, že můžu chodit do kroužku a kdyby projekt nebyl, tak bych třeba nemohl*“. Kvalitnější vědomosti má konverzační partnerka č. 8, která uvádí věkové hranice, možnost stát se instruktorem po dosažení věku patnácti let, aktivity jsou účastníkům akce údajně šité na míru a je: „*pro děti, aby se něčemu naučily, aby se naučily vycházet s ostatními, mohly se přiučit něčemu novému a takový...*“ Také konverzační partner č. 6 má lepší informace o projektu, ale ne příliš správné a úplné. Soudí, že peníze získává projekt pouze od obce a zbylé příjmy tvoří ušetřené peníze z táborů SVC Rosice, projekt podle něj slouží k „zabití volného času“ a vedoucí se mezi sebou domlouvají, které děti na akci vezmou a které ne, následně je vedoucí osloví, zda mají zájem se akce účastnit. Viz kapitola 1 Projekt „Duhové dny“ v teoretické části práce.

Prospěšnost projektu

Konverzační partner č. 9: „*najít si nový kámoše*“, konverzační partnerka č. 8 k tomuto dodává – užít si společně s nimi volný čas. Několik konverzačních partnerů uvádí prospěšnost z hlediska zpřístupnění kroužků a táborů, možnosti naučit se mnoho nových věcí, umožnění kontaktu s přírodou, užít si volného času a naučení, jak trávit smysluplně volný čas. Všichni konverzační partneři nevidí na projektu něco špatného.

Navázání prvního kontaktu

Menší polovina konverzačních partnerů neví, jak proběhlo navázání prvního kontaktu. Konverzační partneři č. 1 a 5 ví, že první kontakt zajistily jejich babičky, ale již nevědí, kdo jejich babičky oslovil. Zbylí konverzační partneři uvádějí, že jejich rodiče oslovila vedoucí projektu.

Cirkulární dotazování na projekt

Babička konverzačního partnera č. 5 je dle jeho názoru ráda, že se projektu účastní a pokud nechce jít do kroužku nějaký den, tak mu říká: „*ne, budeš tam chodit, zaplatila sem to*“. Matka konverzačního partnera č. 9 podle něj o projektu soudí: „*že je fajn*“ a babička konverzační partnerky č. 1 údajně chce, aby klientka byla v projektu, a líbí se jí jeho činnost. Ostatní konverzační partneři uvádějí názor, že rodiče jsou rádi za odpočinek od nich.

Vedoucí a instruktoři projektu

Téměř všichni konverzační partneři uvedli, že jim vyhovuje personální obsazení projektu tak, jak je nyní a nic by neměnili. Vedoucí projektu byla konverzačními partnery popsána jako žena, která se je snaží něco naučit, vyžaduje od nich kázeň a je hodná. Konverzační partnerka č. 1 jednoznačně uvedla: „*je hodná, ale přísná*“. Podle soudu konverzačního partnera č. 9 je vedoucí projektu „*pohodová paní, která když to de tak poradí*“. Další pracovnice projektu byla popsána konverzační partnerkou č. 7 takto: „*vždycky milá a všechno dovolí, nikdy není zlá. Když se něco stane, tak to dá najevo tak, aby sme to pochopili a už to nedělali*“. Konverzační partnerka č. 1 o této pracovnici řekla, že je: „*nejhodnější*“. Následující pracovnice projektu byla zhodnocena klienty jako hodná paní. Celkové zhodnocení personálu projektu „Duhové dny“ konverzačním partnerem č. 2 zní: „*sou pečliví, dělají to dobře*“. Konverzační partner č. 6 vidí vedoucí a instruktoře projektu jako smíšky, klidné, pokud někdo něco provede, nezasahují příliš, spíše nechávají prostor proto, aby klienti řešili situaci sami. Vedoucí a instruktoři jsou dle názoru konverzačního partnera č. 5 všichni hodní a vyhovují mu.

Aktivity

Konverzační partneři si vzpomněli na aktivity jako: vyrábění deníčků, sbírání bodů v týmu, šifry, hledání papírků, učení o zvycích a tradicích, návštěva památek, hra v pražském muzeu, procházka po noční Praze, Bang, hry na jména, poučné filmy, Mafie, Městečko Palermo, soutěže na barvičky, vyrábění triček, Na vodníka, sportovní hry v tělocvičně, výtvarné aktivity, vyrábění z korálků, výtvarná vánoční dílna (vyrábění polštářků pro rodiče). Konverzační partnerka č. 8 vzpomínala: „*jednou na tý přespávačce, se hrála hra, kdy si někdo... že si každý dostal myslím dva bonbóny nebo jeden. Prostě jak to vycházelo a vždycky dal nějakému dotyčným člověku ten bonbón a řekl mu, proč ho jako kdyby,*

proč mu ho dal jako. Jestli si ho oblíbil nebo tak... “. Stejná konverzační partnerka navrhla, že by se starší děti, co již odešly z projektu, setkaly se současnými klienty projektu.

Závěr: *Konverzační partneři mají ve většině případů zkreslené představy ohledně toho, kdo se smí projektu účastnit a jen ojedinele vědí, proč se projektu účastní oni. Většina konverzačních partnerů ví o projektu jen málo. Přínos vidí v aktivním využití volného času skrze kroužky a tábory, naučení se novým věcem, získání nových zážitků i přátel. Žádný konverzační partner nevidí na projektu něco negativního. Povědomí konverzačních partnerů ohledně toho, jak se do projektu dostali, kdo oslovil jejich zákonné zástupce, je poměrově vyvážené jejich vědomostí i nevědomostí. Při cirkulárním dotazování na názor zákonných zástupců ohledně účasti konverzačních partnerů v projektu byly objeveny pozitivní ohlasy zákonných zástupců na činnost projektu. Konverzační partneři hovořili o vedoucích a instruktorech projektu kladně, nikdo neproněsl žádnou stížnost, i když k vyřčení případné stížnosti byli vyzváni. Celkové naladění rozhovorů vyznělo, že konverzační partneři mají vedoucí a instruktory rádi a nechtěli by žádné změny v personálním obsazení projektu. Téměř všichni konverzační partneři měli zpočátku problém s vybavováním si aktivit, jež se v projektu udály. Později se však pomalu rozpomenuli alespoň na pár. Mezi nejčastěji zmíněné aktivity patřila návštěva Prahy a jejich památek, darování bombónku či stužky na konci každého dne někomu, kdo si to podle jejich názoru zasloužil (zároveň dotyčnému měli říci zdůvodnění), výtvarná dílna a několik pohybových her. Konverzační partneři kromě aktivity s bombónkem (stužkou) nezmínili ani jednu z cílených aktivit jako dramaterapii, vžívání se do cizí kůže, vypouštění páry atd.*

4.3 Vyhodnocení výzkumu

Cílem uskutečněného výzkumu byla sekundární prevence projektu Resocializace ohrožených dětí „Duhové dny“.

Co se týče sociálního pozadí, většina klientů pochází ze sociálně slabší rodiny a hledá si přátele na stejné úrovni, jako jsou oni sami. Ve školním prostředí mají klienti projektu často problémy se socializací a téměř všichni zažili šikanu z pohledu jejich aktérů či obětí. Bydlení většiny konverzačních partnerů není na vysoké či běžné úrovni a co se týče zodpovědnosti, tu klienti projektu ukazují při péči o zvířátko a to reálně či pouze hypoteticky. Projekt „Duhové dny“ se v rámci primární i sekundární prevence snaží učit své klienty i jejich rodiny finanční gramotnosti, pečuje o rozvoj osobnosti svých klientů a předkládá jim pomocí situačních her možnosti případného řešení situace. Během rozhovorů jsou též motivováni k zodpovědnému chování, jim poskytována emoční podpora či rada pokud o ni stojí a to i ohledně nevhodnosti některých přátelství, která jím přináší potíže. Klienti jsou směřováni ke změně jejich současné i budoucí situace k lepšímu. Pouze v některých případech klienti zmiňují prospěšnost projektu skrze radu, pomoc a učení se novým věcem od pracovníků projektu. Konkrétně v čem toto spočívá, však nebyli schopni konverzační partneři říci, což je běžné k ohledu na jejich věk. Klienti vnímají, že je s nimi pracováno, ale neuvědomují si jak. Klienti vnímají hry, povídání si a zážitky. Což je z hlediska filozofie projektu v pořádku.

Ve svém volném čase klienti využívají nabídku kroužků vyčerpávajícím způsobem, taktéž i nabízené tábory či akce projektu. Mimo takto strávený čas však ve většině případů tráví svůj volný čas pasivním způsobem. Několik klientů využívá naučených her a jiných činností, ke kterým získali inspiraci z projektu, ale jedná se spíše o děti, které jsou již v projektu déle a většinou tuto činnost konají opět s projektovými dětmi, málokdy je učí i jiné děti. Z hlediska sekundární prevence můžeme říci, že děti, které tráví svůj volný čas patologickým způsobem, po delším působení projektu (předkládání nabídek jak jinak strávit čas) využívají získaných znalostí k tomu, aby místo společností neuznávaného chování, trávili svůj volný čas užitečnějším a společností přijímaným způsobem.

Před nastoupením klientů do projektu nebyli klienti příliš schopni vytvářet si plány do budoucna (dokumentace projektu „Duhové dny“, 2014), nyní se u většiny konverzačních partnerů ukázalo, že dlouhodobější plány jsou již schopni tvořit, zato krátkodobé plánování některým stále činí potíže. Projekt „Duhové dny“ nabízí svým klientům zadotování někte-

rých kroužků, na akcích a táborech je učí trávit smysluplně svůj volný čas, ale přesto ve své práci má trhlinu, co se týče autonomního rozhodnutí klientů, co teď aktuálně budou klienti dělat. Konverzační partneři uváděli, že by akce projektu mohly být delší. Jenže to neřeší problematiku toho, že po skončení akce jsou opět pány svého času oni a musí se rozhodnout, jak s ním rozumně naložit. Schopnost dlouhodobě plánovat je v klientech podporována skrze rozhovory či motivační hry.

Z rozhovorů vyplynulo, že většina konverzačních partnerů upřednostňuje prostředí projektových akcí a táborů před jinými, protože se na nich cítí bezpečněji. Klienti často nemají rádi změny, protože prostředí, ze kterého pocházejí, je většinou málo stabilní, tudíž vyžadují stabilitu, kterou jim nabízí projekt „Duhové dny“. Dalším důvodem je posléze nedostatek financí na zaplacení neprojektových táborů či akcí. Sekundární prevenci zde můžeme vidět v možnosti odpočinku, načerpání nových sil, zkušeností a dovedností. Jedna z konverzačních partnerek navrhla setkání dětí, které již opustily projekt z důvodu věku a dětí, které se ho účastní nyní.

Převaha konverzačních partnerů toho ve skutečnosti mnoho neví o projektu „Duhové dny“. Všeobecně mezi nimi vládne pouze vědomí o nabídce a dotování kroužků, táborů či akcí. Kdo stojí za financováním projektu, jeho minulost a další vývoj jsou konverzačním partnerům záhadou. Stejně tak i důvod, proč jsou oni sami účastníky projektu (tuto informaci věděli konverzační partneři jen ojedinele) nebo co je kritériem pro účast v projektu. Mnoho konverzačních partnerů si ani neuvědomuje, že by jejich rodiny nemusely mít finanční prostředky pro zaplacení aktivit, které jim nyní jsou zprostředkovávány projektem. Na jedné straně se jedná o jakési chránění klientů od psychického tlaku z připomínání, že například jejich rodiny jsou chudé, oni sami se řadí mezi sociálně vyloučené v důsledku romské národnosti, nebo kvůli sociální lokalitě a podmínkám, ve kterých bydlí atd. V některých případech by se mohlo jednat dokonce až o jakýsi druh sekundární viktimizace, ovšem v jiných by ujasnění si proč je klient klientem, mohlo pomoci při další práci s ním. Stejně tak i vyjasnění, že nebýt finančních prostředků poskytnutých projektem, rodiče by si nemohli dovolit dopřát dětem kroužky, tábory a akce, kterých se účastní, by mohlo pomoci k tomu, aby si klienti více vážili možností, jež jim projekt poskytuje. Lze ještě říci, že u menších klientů lze nevědomost předpokládat, avšak v souvislosti s učením finanční gramotnosti, jež je jednou z aktivit sekundární prevence projektu, je dvojsečné, pokud si klienti poté neuvědomují hodnotu peněz za ně vynaloženou projektem. Dále je politování hodné, že ačkoliv oslovení konverzační partneři již prožili mnoho aktivit v projektu,

pamatují si jich jen pramálo. Ovšem je lidskou přirozeností zapomínat a akce projektu se konají v dlouhém časovém rozmezí. Na závěr je nutno dodat, že ačkoliv při tvorbě výzkumu bylo doufáno v trochu odlišné odpovědi, klienti vnímají jako přínos nové přátele, vědomosti, možnost navštěvovat kroužky, jezdit na tábory a účastnit se akcí, kterých by se jinak neúčastnili. V souladu s dokumentací projektu (2014), je u některých klientů již nyní znát posun k lepšímu oproti minulosti, tudíž lze říci, že sekundární prevence užívaná v projektu přináší již první pozitivní výsledky. Ovšem u jiných klientů by bylo třeba longitudinálního výzkumu pro zhodnocení užitečnosti projektu „Duhové dny“. Co se týče vedoucích a instruktorů projektu z provedeného výzkumu vyplývá spokojenost konverzačních partnerů.

ZÁVĚR

Sociálnímu cíli této práce, kterým byly děti ohrožené rizikovými jevy chování, byla věnována teoretická část práce, která pojednávala o charakterizaci těchto dětí, příslušné legislativě a možných příčinách vzniku rizikového chování u těchto dětí. Práce se věnovala jen málo vybraným typům rizikového chování v tomto ohledu, jelikož při větším množství by docházelo ke snížení kvality. Déle byl mimo jiné v teoretické části práce představen projekt „Duhové dny“, aby si čtenář mohl vytvořit představu o projektu samém.

Sekundární prevenci projektu Resocializace dětí ohrožených rizikovými jevy chování „Duhové dny“, která tvořila poznávací cíl diplomové práce, byla věnována jak teoretická tak i praktická část diplomové práce. Navzdory předpokládanému získání informací o aktivitách sekundární prevence užívaných v projektu od konverzačních partnerů, došlo ke zklamání, když si konverzační partneři nemohli na příslušné aktivity sami vzpomenout. Z nepřeberného množství aktivit, kterých se podle analýzy dokumentace projektu zúčastnili, si vzpomněli jen na pár z nich. Avšak navzdory tomu lze říci po vycházení z analýzy dokumentace projektu a z rozhovorů s klienty, že u většiny klientů zafungovala nejen primární prevence, která je odklání od prozatím neuskutečněných patologických jevů, ale hlavně i prevence sekundární, jež je směřuje pryč od již projevených druhů rizikového chování či patologických jevů.

Aktivity sekundární prevence, jež jsou projektem prezentovány jako konané, jsou skutečně realizovány. Při rozhovorech byl pronesen návrh od jedné z konverzačních partnerek a to aby děti, které již projekt opustily, byly pozvány na akci s dětmi, jež se projektu stále účastní. Akce by mohla být zajímavá nejen z hlediska socializace, ale i z předkládání pozitivních či negativních vzorů a možné zpětné vazby činnosti projektu. Problém však představuje neznalost aktuálních kontaktů na některé tyto děti a finanční zatíženost projektu. Dále většina konverzačních partnerů navrhovala, aby akce projektu byly častější a déle trvající. Tato připomínka by byla přínosem jak pro primární tak i pro sekundární prevenci, ale problém opět představuje financování projektu.

Jak již uvádí kapitola 4.3 Vyhodnocení výzkumu, většina konverzačních partnerů neví, proč jsou projektu účastni, tudíž nelze porovnat skutečný důvod jejich účasti na projektu a důvod jimi vnímaný. Někdo může říci, že je dobře, že to neví, alespoň si tolik neuvědomují svoji účast v projektu, která je odlišuje od jiných dětí. Na druhou stranu konverzační

partneři mohli pouze tvrdit, že důvod neznají, protože jim byla odpověď nepříjemná anebo pokud důvod skutečně neznají, tak to může ztěžovat i práci projektu s nimi.

Z výzkumu práce vyplynulo, že nejpalčivějším problémem je opravdu financování projektu, které by mohlo napomoci k rozšíření projektu, pojmoutí více klientů i pracovníků a hlavně ke zkvalitnění jeho práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANTIER, E. *Agresivita dětí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8808-2.

BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.

DUCHOVÁ, R. *Šikana ve škole*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce Věra Vojtová.

FARRINGTON, D. a J. COID. *Early prevention of adult antisocial behaviour*. New York: Cambridge University Press, 2003. ISBN 05-216-5194-8.

FISCHER, S. a J. ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-802-4727-813.

HÁJEK, B., B. HOFBAUER a J. PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3674-731

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5.

HOLSTEIN, M. E., COHEN W. E. a P. J. STEINBRONER. *Rozhodni se-: příručka pro život bez drog*. Jihlava: Idea, 1996. ISBN 80-707-1037-3.

JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2397-6.

JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum. ISBN 80-706-6662-5.

KAST, V. *Nebuďte obětí: žijte svůj vlastní život*. Šlapanice: ERA, 2003. ISBN 80-865-1761-6.

KNÖTIGOVÁ, T. *Resocializace dětí ohrožených rizikovými jevy chování*. Brno, 2013. Absolventská práce. Obchodní akademie, Střední odborná škola knihovnická a Vyšší odborná škola knihovnických, informačních a sociálních služeb, Brno, Kotlářská 9. Vedoucí absolventské práce Lenka Cupalová.

KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8409-5.

MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-802-4723-105.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7002-X.

MIOVSKÝ, M. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-89-7.

NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-515-6.

RADVAN, E. a M. VAVŘÍK. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. ISBN 80-871-8225-1.

ROTGERS, F. a kol. *Léčba drogových závislostí*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-836-9.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

ŘÍČAN, P. a P. JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-916.

ŠIMANOVSKÝ, Z. a J. ŠKODA. *Hry pro zvládnání agresivity a neklidu*. Praha: Portál, 2009. ISBN 80-717-8689-6.

ŠVARŤÍČEK, R. a K. ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Úmluva o právech dítěte: přijata v New Yorku 20. listopadu 1989. Brno: TEOFAKT, 1991. ISBN 80-900-5690-3.

VACULÍK, M. a S. JEŽEK. *Základní pojmy z metodologie psychologie: Definice a vysvětlení*. Brno: Katedra psychologie, Fakulta sociální studií MU, 2006.

Dostupné z:

http://is.muni.cz/elportal/estud/fss/ps06/psy112/Vaculik__M.__Jezek__S.__Wortner__V.___2006__-__Zakladni_pojmy_z_metodologie.pdf

VALENTA, M. *Dramaterapie*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8586-5.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8544-X.

Internetové zdroje

Časopis Sociální práce/Sociálna práca. *Vláda schválila Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí. Zprávy* [online]. © 2012 [cit. 2013-12-15]. Dostupné z: <http://www.socialniproace.cz/index.php?sekce=9&clanek=14>

Deník Referendum. *Ombudsman: péče o ohrožené děti je příliš institucionalizována. Domov* [online]. © 2014 [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/16295-ombudsman-pece-o-ohrozene-deti-je-prilis-institucionalizovana>

Ministerstvo školství mládeže s tělovýchovy. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Dokumenty* [online]. © 2013 – 2014 [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/20274_1_1/

Ministerstvo vnitra České republiky. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. © 2010 [cit. 2013-12-16]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx

Poslanecká sněmovna parlament České republiky. *Zpráva o plnění Národní strategie ochrany práv dětí a Akčního plánu k naplnění Národní Strategie Ochrany práv dětí na období 2012 – 2015. Jednání a dokumenty* [online]. © 1995-2013 [cit. 2013-12-15]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=64965

Prevence – info. *R-Typy rizikového chování. R-Typy rizikového chování*. [online]. © 2010-2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/r-rizikove-chovani>

PROKEŠOVÁ, M. *Ohrožené děti*. Blog.idnes [online]. © 1999–2014 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://miriamprokesova.blog.idnes.cz/c/285167/Ohrozene-deti.html>

V zájmu dítěte. *Informace k novele zákona o sociálně právní ochraně dětí. Transformace systému péče o ohrožené děti* [online]. © 2014 [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://vzd.cz/category/tema/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr>

YMCA Brno. *Sociálně patologické jevy. Prevence*. [online]. © 2006–2009 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.ymcabrno.cekit.cz/index.php?kat=ic&main=info/socpatjevy/socpat/kriminalita>

Jiné zdroje:

Dokumentace projektu. Rosice u Brna. 2014.

Popisná část projektu „Duhové dny“ přikládána k žádosti o dotaci. Rosice u Brna. 2011.

Národní strategie ochrany práv dětí - „Právo na dětství“. Praha: MPSV, 2011.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SVČ Středisko volného času.

Atd. A tak dále.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Konceptuální schéma: Sekundární prevence v projektu „Duhové dny“..... 30

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Okruh témat rozhovoru.
- P II Souhlas k poskytnutí rozhovoru
- P III Kritéria zařazení dítěte do programu resocializace ohrožených dětí.
- P IV Dopis pro zákonné zástupce dětí zvoucí na akci projektu.

PŘÍLOHA PI: OKRUH TÉMAT ROZHOVORU

Rozhovor s dětmi (klienty) projektu „Duhové dny“ - osnova

- 1) Jak jsi se dnes měl/a?
- 2) Kolik je ti let?
- 3) Do které třídy chodíš?
- kolik je vás ve třídě?
- 4) Máš nějakého dobrého kamaráda/kamarádku?
- odkud se znáte?
- co o něm/ní můžeš říci?
- 5) Bydlíš v rodinném domě nebo v bytě?
- s kým bydlíš?
- 6) Máš doma nějaké zvířátko?
- jaké a kdo se o něj stará?
- 7) Co děláš ve svém volném čase?
- 8) Navštěvuješ nějaké kroužky na Středisku volného času (dále jen SVCČ)?
- jaké?
- jsou ti proplácené projektem?
- 9) Byl jsi na nějakém táboře se SVCČ?
- na jakém?
- co se ti tam líbilo?
- co se ti tam nelíbilo?
- co bys na tom táboře udělal jinak?
- měl/a jsi tábor hrazený projektem?
- jel/a bys, kdyby ti tábor nebyl nabídnut projektem?
- Jel/a bys, kdyby ti tábor nebyl zaplacen z projektu?
- 10) Byl/a jsi s projektem na nějaké akci? (jen pro projektové děti)
- jaké?
- co se ti tam líbilo?
- co se ti tam nelíbilo?
- je něco, co by jsi chtěl/a změnit na těchto akcích nebo co ti na nich chybí?
- pamatuješ si nějakou hru, kterou jste hráli na této akci?
- můžeš mi ji popsat?
- co ještě jste dělali?
- 11) Vyhovují ti vedoucí a instruktoři na projektových akcích?
- kdo jsou a co o nich můžeš říct?
- jak bys je popsal/a?
- chtěl/a bys některého z nich vyměnit? Změnit? Nebo ti tam někdo chybí?
- 12) Co všechno víš o projektu Duhové dny?

- Co se ti na něm líbí?
- Co se ti na něm nelíbí?
- Co ti projekt umožňuje, poskytuje nebo co ti přinesl?

13) Proč se projektu účastníš právě ty?

14) Odkud jste se ty a tví rodiče /babička/děda/ dozvěděli o projektu?

15) Co si o projektu myslí tví/tvoje/tvůj rodiče/babička/děda?

16) Myslíš, že projekt může někomu pomoci? Pokud, ano tak jak a pokud ne, tak proč?

17) Chceš se dále účastnit projektu?

- Projekt se účastní děti navštěvující základní školu. Chtěl by ses účastnit projektu i po ukončení tvé docházky na základní školu? Třeba jako instruktor?

18) Už víš, na jakou školu chceš dále jít, nebo jakou práci by, jsi chtěl/a vykonávat?

19) Co budeš dneska dělat?

PŘÍLOHA P II: SOUHLAS K POSKYTNUTÍ ROZHOVORU

Souhlas k poskytnutí rozhovoru

Souhlasím, aby můj syn *jméno dítěte* poskytl rozhovor Tereze Knötigové a to za účelem zpracování bakalářské práce na téma: Projekt „Duhové dny“ a jeho přesah do sekundární prevence. Bylo mi sděleno, že údaje umožňující identifikaci dítěte a zbytku rodiny budou anonymní a pouze na vyžádání budou předloženy vedení školy, kvůli ověření původu práce.

.....
Jméno zákonného zástupce

PŘÍLOHA P III: KRITÉRIA ZAŘAZENÍ DÍTĚTE DO PROGRAMU RESOCIALIZACE OHROŽENÝCH DĚTÍ.

Příloha č.1

Kriteria zařazení dítěte do programu resocializace ohrožených dětí .

Do programu je dítě zařazeno na základě doporučení orgánu OSPOD při sociálním odboru města Rosic, nebo některé ze ZŠ přednostně v rosickém regionu, a po konečném schválení Komisí pro sociálně právní ochranu dětí. Podmínkou pro zařazení je rovněž souhlas obou zákonných zástupců dítěte.

Kriteria pro zařazení:

1. sociální a ekonomická potřebnost rodiny ve které dítě žije (rodiče pobírají dávky v hmotné nouzi nebo dítě je sledováno v rámci péče orgánů OSPOD, popřípadě rodiče doloží, že se rodina nachází v tíživé sociální situaci).
2. dítě je v péči sociálního kurátora pro děti a mládež
3. dítě má problémy se začleněním do kolektivu, popřípadě jiné psychosociální anomálie v jeho chování vyžadující pomoc pedagoga-psychologa
4. dítě je rodinným příslušníkem cizince žijícího na území regionu po dobu delší než 90 dnů, jedná se tedy o dlouhodobý nebo trvalý pobyt a dítě ovládá alespoň základní znalosti českého jazyka.

Do projektu jsou děti zařazovány v kterékoli části programového výchovného procesu a není nutno, aby se účastnily všech programových aktivit. Při převisu poptávky nad možnou nabídkou (např. návštěva zájmových kroužků) je stanovena hranice pro úhradu maximálně dvou zájmových kroužků. V případě volných finančních prostředků a naplnění počtu dětí v projektu je možné zapojit děti účastnících se předešlých ročníků.

Při výběru dětí nerozhoduje věk (kromě minimální věkové hranice a hranice maximální), pohlaví dítěte, rasová či náboženská příslušnost dítěte.

Do programu může být dítě zařazeno i nepřetržitě až do dosažení věku 15 let (či dokončující devátý ročník základní školní docházky), pokud zůstávají zachována výše uvedená kritéria. Před dosažením věku 15 let je dítě z programu vyřazeno na základě požadavku rodičů, popřípadě na doporučení odborného pedagoga – psychologa pokud pominou důvody pro zařazení dítěte uvedené v bodě 3. Děti starší 15 let se mohou projektu zúčastnit jako pomocná síla. Při přípravě seznamu dětí proto vedoucí projektu úzce spolupracuje s odborným pedagogem – psychologem, který zpracovává prognózu dítěte po stránce psychologické, speciálně pedagogické nebo sociální.

PŘÍLOHA P IV: DOPIS PRO ZÁKONNÉ ZÁSTUPCE DĚTÍ ZVOUCÍ NA AKCI PROJEKTU.

PROJEKT DUHOVÉ DNY

Středisko volného času Rosice, okres Brno – venkov
Žerotínovo nám. 1
Rosice u Brna, 665 01

Vážená paní

Pozvánka na předvánoční setkání dětí a žádost o podporu bakalářské práce

Vážená paní

ráda bych touto cestou pozvala chlapce na předvánoční setkání s přespáním v SVČ. Sešli bychom se v pátek 20. 12. v 17.00 hod v SVČ. S sebou karimatku, spacák, jídlo na večeři a snídani, přezůvky, hygienické prostředky, baterku. Účast na setkání potvrďte prosím na níže uvedeném telefonu nebo e-mailu.

Na děti se moc těšíme.

Dále bych vás touto cestou chtěla požádat o spolupráci při tvorbě bakalářské práce kolegyně v projektu Duhové dny Terezy Knotigové. Výstupy z této práce budou použity při psaní projektů s žádostí o finanční příspěvky. Vaše spolupráce spočívá v tom, že byste poskytla písemný souhlas s možností rozhovoru Terezy Knotigové a chlapci. Jedná se o dotazy týkající zpětné vazby na program projektu a jejich účasti v něm. Tzn. účast v kroužkách, na akcích, zážitky, co se jim líbí, nelíbí atd. Seznam otázek bude přiložen u formuláře přidělení souhlasu s rozhovorem.

Pokud budete chtít souhlas podepsat, zkontaktujte se z Terezou Knotigovou na níže uvedeném telefonu nebo e-mailu.

Děkujeme předem za spolupráci.

Tel:

E-mail:

Tel:

E-mail:

Jihomoravský kraj

